

UNIVERSITEIT GENT

FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

De "inner circle" in België: onderzoek naar de binnenlandse economische elite

Wetenschappelijke verhandeling

WORD COUNT: 15170

De Baere Mathijs

MASTERPROEF SOCIOLOGIE

PROMOTOR: **prof. Dr. Ronan Van Rossem**

Inhoudstafel

Dankwoord	6
Abstract	8
Inleiding	10
Literatuurstudie.....	11
Elites.....	11
Rekrutering van elites in buurlanden	19
Belgische situatie	20
Methode + Data 1: Netwerkanalyse	25
Resultaten 1: Netwerkanalyse.....	26
Verkenning netwerk van bedrijven	26
Verkenning netwerk van “multiple directors”	29
Betweenness centrality.....	31
Closeness centrality	31
Gecombineerd.....	32
Methode + Data 2: Biografische analyse.....	33
Bedrijfsrevisoren.....	34
Missings	34
Resultaten 2: Biografische analyse.....	35
Sectoren, en aanwezigheid bankiers	35
Leeftijd, opleidingsniveau en geslacht.....	38
Economisch elitaire families en politieke banden	40
Intersectoriële mobiliteit en grote bedrijven	41
Conclusie	42
Referenties	46
Appendix 1: Distributie bedrijven per sector	50
Appendix 2: Meervoudige BRLen in geselecteerde economische elite	51

Dankwoord

Ik zou mijn promotor, Professor Ronan Van Rossem, willen bedanken voor de inhoudelijke steun voor deze masterproef. Zijn inzicht in de praktijk van dit onderzoek en zijn kennis van zowel de onderzoeksliteratuur als het onderzoeksonderwerp hebben van deze scriptie een werk gemaakt dat ik zonder hem niet had kunnen verwezenlijken. Ik zou ook graag Cedric Verstraete willen bedanken voor zijn hulp met de dataset en zijn expertise op vlak van Pajek. Zijn hulp was essentieel voor het doen slagen van de praktische kant van dit onderzoek. Verder zou ik enkele vrienden en familieleden willen bedanken, in het bijzonder Joshua Eyckens, Florian Van Lee, Katrien Hens, Wouter Swaanen, Toon Boermans, Phillipe Proost en Lien Hoeymans, voor de steun en hulp tijdens het schrijven van deze scriptie.

Abstract

In dit onderzoek wordt de Belgische binnenlandse economische elite geïdentificeerd door middel van netwerkanalyse, en geanalyseerd door middel van een biografische analyse. Er wordt onderzocht of er een “inner circle” kan gevonden worden, wie de leden hiervan zijn en wat de professionele en demografische kenmerken van de leden van deze elite zijn. De zeventig meest centrale “multiple directors” van de Belgische, binnenlandse economie worden, via hun mandaten in raden van bestuur van de 1000 grootste bedrijven en 43 financiële instellingen van België in 2009, aangeduid. De selectie gebeurt op basis van een combinatie van twee maten van centraliteit: closeness centrality en betweenness centrality. Deze elite wordt vervolgens beschreven op vlak van leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, politieke mandaten, de aanwezigheid in de banksector en bestuursmandaten in grote bedrijven. De visies van Wright Mills (1956) en Useem (1984) op de aard van de verbinding tussen het economische veld en het politieke veld worden vergeleken aan de hand van de data. De zes meest prominente conclusies van dit onderzoek zijn dat (1) de “inner circle” in het binnenlands economisch landschap bestaat, (2) de mandaten van de leden van de “inner circle” zich voornamelijk binnen de energiesector bevinden, (3) er verschillen bestaan tussen de elite uit de energiesector en de elite uit de overige sectoren, (4) de “inner circle” duidelijke banden met het politiek landschap heeft waarbij de theorieën van Wright Mills (1956) en Useem (1984) beiden bevestigd worden, (5) de dominante aanwezigheid van experts en managers in de economische elite en (6) grote bedrijven een belangrijke rol spelen bij het succes van de leden van de elite.

Inleiding

Grote ondernemingen in onze economie worden gestuurd door de strategische keuzes die in de respectievelijke raden van bestuur worden gemaakt. De leden hiervan bezitten dus een zekere macht binnen het economische domein en beslissen mee over de werkgelegenheid binnen een land en haar economische landschap. Ze worden in de meeste gevallen aangesteld door de aandeelhouders van het bedrijf. Deze bestuursraadsleden (BRLen) kunnen in verschillende raden van bestuur zitten, hierdoor geraken deze twee (of meer) raden van bestuur “interlocked”. Hierdoor kunnen we ons een netwerk voorstellen waarin alle raden van bestuur in België al dan niet met elkaar verbonden zijn. Naast dit netwerk van de verbindingen tussen verschillende raden van bestuur (waarin de verbindingen personen zijn), kunnen we ons ook een netwerk voorstellen waarin de verbindingen formele relaties tussen BRLen zijn. De verbindingen betekenen hier dan het samen zetelen in dezelfde raad van bestuur. Dit netwerk is veel interessanter wanneer men naar de uitkomsten van interlocks wil kijken voor het BRL zelf en/of wanneer men wil kijken naar hoe persoonlijke belangen inherent verweven kunnen zijn met de structuur van de nationale economie. Deze groep van meervoudige BRLen heeft niet enkel een groot formeel netwerk via de mandaten die de leden ervan bekleden in verschillende bedrijven, maar er vloeit ook een informeel netwerk uit voort. Scott schrijft hier het volgende over: “board interlocks indicate deeper social relationships” (Scott, 1997, p 8). Met andere woorden: de groep van de meest belangrijke meervoudige BRLen vormt de facto een machtsstructuur, een elite. Zij kennen elkaar, hun belangen en de aard en grootte van hun macht, en kunnen dus als een elite worden omschreven.

Er werd in België zeer weinig onderzoek verricht naar het netwerk van BRLen met behulp van netwerkanalyse. De weinige informatie waarover we beschikken komt van een gedateerde studie die slechts op een kleine fractie van het netwerk van raden van bestuur is uitgevoerd (Beckers en Frère, 1974). Er zijn echter aanwijzingen dat er een coherente, economische elite bestaat in België (De Ruyter, 2005; van Veen & Kratzer, 2011). Hierdoor is het vanuit wetenschappelijk oogpunt interessant om een studie uit te voeren naar de elite in België met behulp van netwerkanalyse. Aangezien de samenstelling van deze elite verandert door de tijd, dient dit regelmatig onderzocht te worden.

Het is bovendien ook op maatschappelijk niveau nuttig om te bekijken wie er in België tot deze elite behoort. Deze mensen zijn zeer machtig, gezien ze aanzien en beslissingskracht over onze economie hebben, maar ze worden niet geïdentificeerd in België. Wanneer deze macht in kaart wordt gebracht, en er namen en machtsverdelingen bekend geraken, zal de bedrijfswereld dit ook weten, en de transparantie aanvaarden. Wanneer de economische elite echter onbestudeerd blijft, kunnen

zij zich in de schaduwen van het beleid, de publieke opinie en de wetenschappelijke wereld begeven. Het gebrek aan transparantie bij grote bedrijven, en bij de BRLen zelf, is volledig reglementair, maar volstrekt onnodig. Het is mogelijk om deze transparantie enorm te verhogen, maar dit vereist inspanningen van de bedrijfswereld die we niet kunnen verwachten. Ook is er geen recent onderzoek verricht naar de rekrutering van elites in ons land, terwijl er over onze buurlanden wel dergelijk onderzoek is verricht (Ellersgaard et al., 2013; Hartmann, 2010). Dit soort onderzoek kan een beter beeld scheppen van hoe de leden van de economische elite hun begunstigde positie verwerven en behouden. Door het gebrek aan onderzoek naar de economische elite in België, weten we niet hoe deze elite eruitziet, en hoe zij nieuwe leden voor hun elite rekruteren. Daarom zal gepoogd worden een aantal BRLen te identificeren die centraal staan in het netwerk van formele relaties binnen raden van bestuur en zullen zowel hun sociaal-economische achtergrond en hun professionele loopbaan geanalyseerd worden. Op basis van deze informatie kan worden afgeleid op welke pijlers de rekrutering van economische elites in België gebaseerd is. De centrale onderzoeksvraag luidt dan ook: bestaat er een “inner circle” van BRLen binnen het netwerk van “interlocking directories” in België? En indien deze bestaat, uit wie bestaat deze “inner circle” en wat zijn de demografische en professionele kenmerken van deze elite van meest centrale BRLen?

Literatuurstudie

In dit gedeelte zullen we eerst de voornaamste theorieën rond economische elites en meervoudige BRLen besproken en toegepast worden op de case van de Belgische binnenlandse bedrijfswereld. Vervolgens zal de rekrutering van elites in enkele buurlanden besproken worden. Hierna zal de Belgische case verder uitgediept worden. Ten slotte worden enkele hypothesen geformuleerd.

Elites

In het boek “The Power Elite” (Wright Mills, 1956) spreekt Wright Mills over een elite die de top van zowel het politieke, het industriële als het militaire systeem bezet. Deze mensen schuiven van de ene topfunctie naar de andere. C. Wright Mills noemt hen hierdoor de “power elite”. Deze elite heeft persoonlijk belang bij de vooruitgang van het hele economische systeem, hun belangen en interesses zijn verwoven. De leden van de “power elite” kennen elkaar en ontmoeten elkaar op formele en informele ontmoetingen. Hij ziet raden van bestuur als sleutelorganisaties die bestudeerd moeten worden om op die manier de “power elite” te doorgronden. Sommige schrijvers verwijzen naar “de heersende klasse”, maar Wright Mills vindt deze term misleidend. Deze heersende klasse impliceert dat de top van het economische domein samenvalt met de top van het politieke domein. Hierdoor wordt er te weinig autonomie en macht bij de politieke en de militaire elites toegedicht. Er moet met

andere woorden opgelet worden voor economisch determinisme, hoewel dat economische domein natuurlijk een belangrijke impact heeft op de politieke werking en besluitvorming (Wright Mills, 1956).

In de Belgische hedendaagse samenleving heeft het militaire domein amper macht, in vergelijking met de situatie in 1956 in de Verenigde Staten van Amerika, de context waarin Wright Mills zijn werk schreef. Daarom kunnen we de focus van de “power elite” in België best vernauwen tot de relatie tussen de economische en de politieke wereld. Volgens de visie van Wright Mills kan men dan een elite verwachten die afwisselend topposities in het economische en het politieke domein bekleedt. De leden van de power elite kennen elkaar en komen elkaar binnen het economische domein tegen in raden van bestuur van belangrijke bedrijven. Binnen het politieke domein komen ze elkaar tegen binnen politieke instellingen op het lokale, gewestelijke, federale en Europese niveau. Deze diversiteit van arena’s binnen het politieke domein zou ervoor kunnen zorgen dat de interne samenhang van de power elite verzwakt, maar door de politieke partijen en de duidelijk benoembare topbedrijven binnen het economische domein kan de samenhang tussen de leden van de power elite blijven bestaan. Ook de samenwerkingen tussen grote bedrijven en overheden vormen gelegenheden waarop de leden van de power elite elkaar kunnen ontmoeten en waar ze hun relaties kunnen versterken.

Ook Domhoff (2013) situeert macht binnen de bedrijven; bij de eigenaars en managers. Hij bespreekt de invloed van raden van bestuur en focust hierbij op de “interlocking directorates” die hij omschrijft als “the linkages among corporations created by individuals who sit on two or more corporate boards”¹. De leden van deze raden van bestuur verkrijgen door hun positie naast gebruikelijke premies ook informatie, prestige en nieuwe connecties. Mensen die in verschillende raden van bestuur zetelen, worden in de Engelstalige literatuur meestal “multiple directors” genoemd. Ik zal in het Nederlands de letterlijke vertaling meervoudige BRLen gebruiken. Door de positie in het netwerk hebben deze mensen veel toegang tot informatie en connecties. De Belgische bedrijfswereld is, in vergelijking met de bedrijfswereld in de Verenigde Staten van Amerika, tamelijk klein. Door zowel de kleinere geografische oppervlakte als de kleine populatie wordt verder verschil tussen meervoudige BRLen ingeperkt. Hierdoor is het netwerk van meervoudige BRLen waarschijnlijk kleiner en geconcentreerder in België. Aangezien het een kleiner “wereldje” is, is het ook makkelijker om de belangrijke mensen erin te leren kennen. Zo wordt ook het verwerven van informatie, prestige en nieuwe connecties binnen de binnenlandse bedrijfswereld makkelijk. Useem (1984) noemt deze

¹ Uit website van G. William Domhoff (2013):

http://whorulesamerica.net/power/corporate_community.html

mensen de "inner circle". De "inner circle" kent de belangen van het economische bestel en integreert zich in de politiek om deze belangen te verwezenlijken. Ze "bieden een meer geïntegreerde visie van de bredere, lange termijn noden van de handel" (vrij vertaald uit: Useem, 1984, p 59). Alle sectoren van handel worden overspannen door dit netwerk van kaderleden. Deze leden van de elite zullen hun macht gebruiken om politieke invloed uit te oefenen. Bovendien zal deze invloed gericht zijn op het verbeteren van hun eigen levensomstandigheden (Dowse & Hughes, 1972). Deze interpretatie van "interlocking directorates" kan gerelateerd worden aan de vijfde interpretatie van Mizuchi (1996) die verder in dit onderzoek besproken wordt. In tegenstelling tot de visie van Wright Mills wordt hier verwacht dat de economische elite, de "inner circle", invloed uitoefent op het politieke domein, in plaats van effectieve posities te bekleden in het datzelfde domein zoals bij Wright Mills (1956). Hierdoor kunnen we in de Belgische situatie verwachten dat de economische elite niet enorm veel politieke mandaten bekleedt, of eerder heeft uitgeoefend, maar dat deze wel contacten onderhoudt met de politieke elite. Deze contacten vinden waarschijnlijk plaats via lobbygroepen, publiek-private samenwerkingen, werkgeversorganisaties (VBO, UNIZO, UCM en Boerenbond), etc. De leden van de economische elite zijn volgens Useem (1984) dus vooral gericht op de bedrijfswereld zelf. De macht die de elite heeft in het economische domein wordt echter niet enkel binnen het economische domein uitgeoefend, maar wordt ook gebruikt om de elite te bevoordelen en te reproduceren. Een belangrijk deel hiervan zijn, volgens de vijfde interpretatie van Mizuchi (1996), systemen die door de elite gecreëerd werden om hun eigen kinderen opvolgers van de zichzelf te maken.

Elites worden door Scott (2008) gedefinieerd als groepen mensen die een graad van macht bezitten. Hierdoor zijn ze te onderscheiden van sociale klassen of statusgroepen. Ze worden echter gerekruteerd uit specifieke groepen, hierdoor zullen ze kenmerken van sociale klasse, gender en etniciteit uiten. In de praktijk is het bij gevolg moeilijk om de concepten elite en sociale klasse van elkaar af te bakenen. Analytisch dient er echter een scheiding aangebracht te worden om een theoretische discussie te kunnen voeren. Wanneer de zoon van een grote bedrijfsleider geen hoger onderwijs heeft gevolgd en werkloos is, maar wel van het geld van zijn vader kan meegenieten, hoort hij binnen dezelfde sociale klasse en statusgroep als zijn vader. Dit wilt echter niet zeggen dat hij deel uitmaakt van dezelfde elite waarin zijn vader zich bevindt. Door deze definiëring kan men mensen met bv. een hoog IQ ook niet tot een elite rekenen. Het potentieel macht kunnen uitoefenen (of ze het nu doen of niet) is dan ook het constitutieve criterium (Scott, 2008). Scott formuleert een zeer bruikbare definitie voor economische elites binnen deze denkwijze, namelijk :

“An economic elite is an inter-organizational group of people who hold positions of dominance in business organizations and who may, under certain circumstances, have certain additional powers available to them.” (Scott, 2008, p33).

Wanneer BRLen van bedrijven de groep mensen is waarin de economische elite zich bevindt, kunnen we de meest centrale personen in het netwerk van BRLen die in meerdere raden van bestuur zetelen, als een economische elite aanduiden. Deze mensen hebben een bepaalde graad van macht over de economische wereld vanwege hun dominante posities binnen niet één, maar verschillende bedrijven. Hun macht komt met andere woorden niet voort vanuit materieel bezit, maar vanuit hun positie als de kanalen waardoor cruciale informatie over de staat

Ze hebben niet per definitie veel bezit, maar zij zijn, bovenop hun macht in de bedrijven, de paden waarlangs cruciale informatie over de staat van de economie zich verspreidt binnen de netwerken van de economische elite. Dit onderzoek gaat uit van de premisse dat de meest centrale BRLen in het netwerk ook de meest machtige leden van de economische elite zijn. Zij zetelen niet alleen in de machtige posities, maar zij fungeren ook als doorgeefluiken voor de informatie over wat er op die machtige posities moet gebeuren. Of deze leden van de economische elite vossen zijn, zoals in de typologie van Scott (2008), en ze dus veel bezit hebben, is niet echt van belang in deze interpretatie van het concept macht. De geïnformeerde besluitvorming zelf staat centraal. Bovendien kunnen zij de voordelen op vlak van informatie die zij verkrijgen door hun positie in het netwerk inzetten om andere voordelen te verwerven, zoals economische kansen en machtige en lucratieve mandaten binnen het economische domein. Binnen deze definitie kunnen we kijken of er in België een economische elite bestaat, of met andere woorden, of er een groep BRLen bestaat die belangrijke posities binnen de grote bedrijven in de binnenlandse bedrijfswereld bekleedt en die additionele macht voorhanden heeft.

Allocative domination	Coercive elite – lions (force)	Inducing elite – foxes (manipulation)
Authoritative domination	Commanding elite – bears (legitimacy)	Expert elite – owls (signification)

FIGUUR 1: UIT SCOTT (2008, P32),

De economische elite kan volgens Scott (2008) in vier grote groepen opgedeeld worden (zie figuur 1), op basis van vier vormen van controle, of “domination”. De bovenste twee categorieën van elites krijgen hun macht in het economische domein uit de mogelijkheid om de distributie en het gebruik van middelen te beïnvloeden. Dit zijn de leeuwen en vossen, waarbij leeuwen macht hebben door kracht te gebruiken (*by force*) en waarbij vossen manipuleren. Deze zijn makkelijk te identificeren aan respectievelijk de fysieke kracht² die ze kunnen inzetten en het bezit dat ze gebruiken om hun machtige positie te verkrijgen en te behouden. De onderste twee categorieën bezitten controle of “domination” uit autoriteit. Het zijn de elites die macht hebben op basis van legitimiteit (de beren) en de elites die macht hebben op basis van hun expertise (de uilen). Deze zijn respectievelijk te identificeren aan hun legitieme positie aan de top van een institutionele hiërarchie van management en controle, en hun technische kennis die georganiseerd is in professionele structuren en praktijken. Deze laatste twee komen verder uit de visie op bureaucratie van Weber. Wanneer men deze vier als typologie bekijkt, kan men hier ook BRLen uit de economische elite indelen. De leeuwen zullen waarschijnlijk niet teruggevonden worden binnen de Belgische economische elite, aangezien het gebruik van middelen van geweld om machtige posities te verwerven in het economische domein strafbaar is in België. De vossen, de beren en de uilen zullen waarschijnlijk wel te identificeren zijn. Deze hebben dan hun economische macht respectievelijk op basis van hun bezit, hun bureaucratische macht of hun expertise verworven. In de economische elite zullen waarschijnlijk voornamelijk beren en uilen voorkomen. Deze beren staan voor de topmanagers, die door hun diploma’s en talenten in management en bestuurskunde aan de top van bedrijven zijn geraakt. De uilen staan voor de experts, die hun positie in de raad van bestuur hebben verworven door hun expertise op vlak van productie, recht, bouw, transport, financiën, etc. De vossen zullen minder zichtbaar zijn, omdat deze de vorm aan nemen van beren en uilen. Door hun afkomst zullen zij gebruik kunnen maken van verschillende reproductiemechanismen zoals het hoger onderwijs en sociaal, cultureel en economisch kapitaal. Dit is echter een typologie, waardoor deze ideaaltypes zeer zeldzaam zullen zijn in de praktijk (Scott, 2008). Er zullen eerder mengvormen van te vinden zijn, aangezien de verschillende basissen voor macht elkaar kunnen genereren. Ze vormen wel een handige analytische tool bij de beschrijving van elites.

De manier waarop bedrijven aan elkaar verbonden zijn door middel van gedeelde BRLen kan op verschillende wijzen geïnterpreteerd worden. Mizuchi (1996) geeft zes interpretaties van “interlocking” raden van bestuur. Bij elke interpretatie is er een andere reden voor het bestuderen van de “interlocking directories”. Allereerst kan men ze interpreteren als heimelijke mechanismen

² Kracht lijkt hier ongepast binnen het concept van middelen, maar men kan het zien als middel van geweld. Een persoon kan dus beschikken over middelen van geweld die hij/zij kan aanwenden om een situatie te beïnvloeden. Het gaat hierbij dus om (fysieke) kracht.

waarmee communicatie onder concurrerende bedrijven gefaciliteerd worden. Via deze kanalen kunnen prijsafspraken gemaakt worden, en kunnen de verschillende bedrijven binnen één sector een valse competitie ondersteunen. Door samen te werken, en dit zo bescheiden mogelijk te doen (met één of twee gedeelde BRLen), kunnen de bedrijven hogere winsten maken. Dit is echter in strijd met wetten die vrije competitie binnen markten verplichten. Ten tweede kan men ze beschouwen als mechanismen van coöptatie, waardoor verondersteld wordt dat het management van de bevoorraden van middelen wordt gepacificeerd. Deze visie is minder duister, en is een logisch gevolg van de “resource dependency theory” binnen de organisatietheorie (Pfeffer & Salancik, 1978). Hierbij probeert een bedrijf de omgeving van de organisatie zo effectief mogelijk te coöpteren binnen de organisatie zelf. In het geval van raden van bestuur verwachten we dat BRLen van bedrijven uit de ketting van vraag en aanbod waarbinnen een bedrijf zich bevindt, in de eigen raad van bestuur worden geplaatst. Dit is een gevolg van de wederzijdse afhankelijkheid van de bedrijven. Hoewel de empirische bewijzen van deze theorie zijn niet eenduidig zijn, zijn er echter wel aanduidingen dat dit de winstgevendheid van een bedrijf zou verhogen (Meeusen & Cuyvers, 1985). Ten derde kan men “interlocking” bestuursraden beschouwen als mechanismen om een bedrijf te monitoren, waardoor men informatie over het bedrijf krijgt (en potentieel kan beïnvloeden). Hierbij worden “interlocks” gezien als methoden van zakelijke controle. Grote bedrijven controleren zo de werking van kleinere bedrijven. Deze visie is gelinkt aan de vorige, maar ze werkt niet zozeer in twee richtingen. Ten vierde kan men de “interlocks” zien als een manier voor het bedrijf om legitimiteit binnen de economische wereld te verwerven. Door mensen vanuit verschillende andere gerespecteerde bedrijven, bijvoorbeeld uit het bankwezen, in de raad van een bedrijf te laten zetelen, toont dit bedrijf dat het van belang is in de economische wereld. Door deze verhoogde legitimiteit kan het makkelijker zijn zaken te doen met andere spelers binnen het economische veld. Ten vijfde kan men de “interlocks” interpreteren als manieren om carrière te maken, voor het meervoudig bestuursraadslid zelf. Zajec schreef hierover in 1988 een onderzoek dat nooit gepubliceerd werd³, maar wel werd vermeld in een andere publicatie van dezelfde auteur (Zajec, 1988). Het bestuursraadslid in kwestie krijgt door het zetelen in twee of meer bedrijven financiële vergoedingen, prestige en contacten. Deze drie voordelen kunnen verder ook zorgen voor meer carrièremogelijkheden van de persoon in kwestie. Zelfs als twee bedrijven beslissen een bestuursraadslid te delen, moet men zich afvragen waarom net deze persoon gekozen wordt. Ten slotte kan men de “interlocks” zien als reflecties van sociale cohesie, waardoor politieke samenhang gefaciliteerd wordt om effectieve politieke actie uit te voeren (Mizruchi, 1996).

³ Zie: Zajac, E. J. 1988. Interlocking directorates research: A critique and redirection, Working paper, Northwestern University, Evanston, Illinois.

In dit onderzoek wordt vooral op de laatste twee interpretaties gefocust. De formele relaties tussen BRLen zijn dan een weerspiegeling van de informele relaties die de BRLen samen gebruiken voor de creatie en bestendiging van een economische elite. Burris (2005) toonde ook al aan dat sociale netwerken tussen business elites aanleiding geven tot politieke cohesie binnen deze elite. De “interlocks” komen dus eerst tot stand door middel van bestaande banden, en ze creëren of versterken gedeelde identiteiten en wereldbeelden (Burris & Staples, 2012). Ook in het onderzoek van Van den Berghe & Levrau (2004) wordt het belang van het “old boys network” bij de rekrutering van nieuwe BRLen erkend. De formele relaties tussen BRLen zijn dus nuttige relaties om te bestuderen met betrekking tot het verspreiden van meningen, de vorming en bestendiging van een elitegroep en het uitvoeren van macht binnen de economie. Scott zegt hierover:

“The significance attached to such relations must, of course, be assessed, but it is clear that, at its weakest, an interlock involves a potential for communication and for the exercise of influence and power.” (Scott, 1991, p182).

In verschillende landen zijn onderzoekers bezig met het in kaart brengen van de “interlocked” structuur van hun nationale bedrijfswereld. Met behulp van technieken uit de moderne netwerkanalyse kan men dit zeer efficiënt verwezenlijken. Zo is er in het verleden al onderzoek gedaan naar “interlocked directories” in onder andere Frankrijk (Comet & Pizarro, 2011), de Verenigde Staten van Amerika (Allen, 1974; G William Domhoff, 1967; Useem, 1984), Japan (Gerlach, 1992; Sheard, 1994), Italië (Crocì & Grassi, 2010; Rinaldi & Vasta, 2005) en Australië (Alexander, 2003; Murray, 2001). Zo beschrijven Comet en Pizarro (2011) na een kwantitatieve studie naar centraliteit in het Franse “interlocked” BRLennetwerk de meest centrale figuren en delen ze hen bovendien op in drie specifieke types: de bureaucraten (die na een zware studie en eerst even voor de overheid gewerkt te hebben in de bedrijfswereld terecht komen), de managers (die omhoog geklommen zijn in de private sector) en de erfgenamen (die een familieonderneming geërfd hebben). De onderzoekers merken hier op dat de bureaucraten bijna allemaal hetzelfde hoger onderwijs hebben genoten⁴. Deze resultaten zijn sterk Frans georiënteerd en zijn dus niet te generaliseren naar elk land. De gebruikte typologische onderverdeling is echter veel gebruikt in onderzoek naar elites in verschillende landen (Hartmann, 2010).

Ook zijn er studies naar de “interlocked” structuur van de economie op globaal niveau. Volgens Kentor en Jang (2004) zijn er aanwijzingen voor het bestaan van een opkomend transnationale

⁴ Hierbij gaat het over de “Grandes-Ecoles” die verder in dit werk worden besproken.

handels-gemeenschap die zich vooral centreert in Europa en de Verenigde Staten van Amerika. De studies van Burris & Staples (2012) en Carrol & Sapinski (2010) verschaffen gelijkaardige resultaten. Doordat deze laatste studie longitudinaal van aard is, zien we tussen de jaren 1996 en 2006 ook dat er zich een verschuiving heeft voorgedaan van het nationale corporate netwerk naar het internationale. In de studie van van Veen & Kratzer (2011) zien we een beschrijving van de “interlocking directories” in Europa van 362 bedrijven waaruit blijkt dat er op dit vlak grote verschillen zijn tussen landen. Ook zien we een duidelijk internationaal netwerk binnen Europa. Hij identificeert bovendien de figuren die in de meeste raden van bestuur zetelen in dit Europees netwerk van BRLen. Ook Carroll (2009) en Heemskerk (2011) tonen het bestaan van een Europees-internationaal netwerk aan. Deze resultaten bevestigen de theorie van Fligstein (2008) die een verschuiving zag van de kern van de Europese elites van een nationale naar een internationale Europese handelselite.

Ten slotte zijn er beschrijvingen van de economische elite in België, maar deze zijn minder talrijk. De studie van Beckers en Frère (1974) is hier een voorbeeld van. Zij bestudeerden de Belgische bussinesselite en stelden een typologie op. Ze deelden hen op in vier groepen: (1) de professionele managers die hun succes aan hun diploma hebben te danken (44%), (2) de “self-made men” die hun succes aan hun persoonlijke daden hebben te danken (25%), (3) de “patrimoniaals” die hun succes te danken hebben aan hun familie (22%) en (4) een restgroep van 9%. De belangrijkste factoren die het succes van een BRL bepalen zijn volgens deze studie de sociale afkomst en opleiding. De hedendaagse situatie verschilt waarschijnlijk echter grondig van de geschetste situatie van 35 jaar geleden. Bovendien is het proportioneel indelen van een economische elite in verschillende typologieën gevaarlijk en misleidend, hierbij moet sterk worden opgelet en gerelativeerd. Er kunnen op deze manier namelijk fouten verkregen worden in de respectievelijke proporties, voor een foutieve steekproeftrekking, gebrekkige informatie, het fout indelen van personen met een gemengd profiel (passen in meerdere ideaaltypes⁵) of een foutieve beschrijving van de typologieën. We zien hier dat een soortgelijke typologie wordt gehanteerd als bij Comet en Pizarro (2011). De twee ovengenoemde onderzoeken (Beckers en Frère, 1974; Comet & Pizarro, 2011) gebruiken een typologie die zeer sterk overeenkomt met die van Scott (2008), die hierboven werd besproken, maar dan zonder het ideaaltipe van de leeuwen. Het is dus nuttig om deze indeling te toetsen aan de huidige Belgische situatie, waarbij de machtige posities door professionalisering en vermarkting van de bedrijfswereld waarschijnlijk nog meer zijn verschoven richting de experts en de managers.

⁵ Hierbij moeten we bijvoorbeeld aandacht hebben voor de patrimoniaals of erfgenamen. Hun sociale afkomst heeft het makkelijk gemaakt om, via opleiding, sociaal kapitaal en rijkdom, binnen de twee ideaaltypes op basis van autoriteit te passen. Hierdoor bevinden zij zich in een ambigue positie binnen de typologie van Scott (2008).

Rekrutering van elites in buurlanden

In elk Europees land bestaan er unieke machtsstructuren en elites. Zo verschilt de rekrutering van elites op vlak van afkomst, aard van de opleiding, circulatie van elites en inter- en intra-sectoriële mobiliteit. Tussen onze buurlanden bestaan er al opmerkelijke verschillen (Ellersgaard et al., 2013; Hartmann, 2010).

Een bijzondere situatie is deze in Frankrijk. Hier wordt de elite voornamelijk gerekruteerd op basis van een diploma van de “Grandes-Ecoles”. Via diploma’s van deze scholen wordt het nepotische karakter van de elite in Frankrijk gereproduceerd. Ook is er een systeem van “pantouflage”, waarbij publieke dienstverleners na enkele jaren ervaring in de publieke sector opgedaan te hebben een carrière beginnen in de private industrie. Deze overstap komt frequent voor, voornamelijk vanuit politieke mandaten of administratieve topfuncties bij de overheid. Er bestaat in Frankrijk ook een zeer sterke inter-sectoriële mobiliteit, mede doordat de diploma’s van “Grandes-Ecoles” zeer veel aanzien hebben en de opleidingen eerder generalistisch geörienteerd zijn.

Ook Groot-Brittannië kent een redelijk afgesloten elite. Deze reproduceert zich deels door middel van diploma’s behaald aan universiteiten met een hoog aanzien zoals Oxford of Cambridge. Maar, in tegenstelling tot de reproductie in Frankrijk, is het grootste middel tot reproductie van de elite de private middelbare school “Eton College”. Hier krijgen de kinderen van elites kwaliteitsvol onderwijs, aan een prijs die enkel rijken zich kunnen permitteren (per studiejaar meer dan 30 000 pond (Eton College, 2014)). Dit systeem van reproductie is wel niet zo sterk als het Franse (e.g. de “Grandes-Ecoles”). In Groot-Brittannië is er binnen de economische elite, in vergelijking met Frankrijk, weinig intersectoriële mobiliteit en is er geen pantouflage. Hiernaast is er in de Britse economische elite een sterke concentratie van diploma’s uit elite-universiteiten, club-lidmaatschappen, welvaart en zetelt de elite in verschillende raden van bestuur (Bond et al., 2010).

Duitsland kent nog een andere structuur. Hier is de onderwijsinstelling niet belangrijk, maar wordt er meer waarde gehecht aan de aard van de diploma’s en cultureel kapitaal. Het belang van de klasse-specifieke habitus van de Duitse elite zorgt ervoor dat er een lage circulatie van elites is. Er is in Duitsland ook een lage intersectoriële mobiliteit en wordt er veel belang gehecht aan ervaring binnen het specifieke economische domein. Er is geen sprake van universiteiten met een buitengewoon hoge status, maar de opleidingen zijn wel vergelijkbaar qua prijs met Groot-Brittannië en Frankrijk⁶.

⁶ De informatie omtrent deze prijzen werd verkregen via de website <http://www.mastersportal.eu>. Laatst geraadpleegd op 29/04/2014. Deze site biedt informatie omtrent master-opleidingen over heel Europa.

Verschillende landen hebben een elite-structuur die sterk lijkt op één van de drie genoemden. Hartmann (2007) stelde op basis hiervan drie situaties een typologie op. Hierin hoort Japan in dezelfde categorie als Frankrijk en heeft de Verenigde Staten van Amerika een gelijkaardig systeem als Groot-Brittannië. Het is belangrijk om te zien hoe het belang van verschillende soorten kapitaal kan variëren tussen verschillende landen. Deze variaties zijn het gevolg van verschillen in de kracht van verschillende reproductieve instituties (Ellersgaard et al., 2013). Deze verschillende soorten kapitaal kunnen geërfd zijn (financieel, cultureel, sociaal en symbolisch) of kunnen zelf gerealiseerd worden (zoals bv. technisch kapitaal) (Ellersgaard et al., 2013). Deze visie op de reproductie van elites op basis van verschillende kapitalen is geïnspireerd op het werk van Bourdieu. Hoewel hij zich vooral richt tot reproductie door middel van cultureel kapitaal in onderwijs (Bourdieu & Passeron, 1990), kan men veel manieren waarmee de reproductie van elites gerealiseerd wordt aan de hand van deze kapitaaltheorie verklaren. De verschillen tussen landen op vlak van reproductie van elites kan men dus niet alleen zien als verschillen in kracht van verschillende reproductie-instituties, zoals Ellersgaard (2013) beweert, maar kan men ook zien als verschillen tussen landen. Meer specifiek dan in de waarde die gehecht wordt aan kapitalen bij de reproductie van elites door de elite zelf. Ook Hjellbrekke analyseert nationale, handelselites doormiddel van hun kapitalen en het sociale veld (Denord et al., 2011; Hjellbrekke et al., 2007). Het gebruik van kwantitatieve technieken in combinatie met de theorie van Bourdieu kan in de toekomst nog veel inzichten rond processen van sociale verandering in verschillende maatschappijen verderbrengen (Hjellbrekke & Korsnes, 2009).

Belgische situatie

Omtrent de situatie van België is recent weinig specifiek onderzoek gebeurd. Wel weten we dat de sociale exclusiviteit van een nationale economische elite positief gerelateerd is aan de grootte van het land. Door de grootte van België zal de elite in ons land waarschijnlijk een minder exclusief karakter zal hebben dan de elites in Duitsland, Frankrijk of Groot-Brittannië (Hartmann, 2010). Hieronder volgt een overzicht van verschillende theorieën die verklaringen geven hoe een BRL in één of meerdere raden van bestuur terecht komt.

Allereerst is er empirisch bewijs voor het belang van reputatie binnen de economische sector als belangrijke factor voor het mogen zetelen in verschillende raden van bestuur (Ferris, Jagannathan, & Pritchard, 2003). Deze reputatie komt verder uit humaan kapitaal, goede prestaties binnen een andere raad van bestuur en/of het zetelen in een succesvolle raad van bestuur. Overigens zien meerdere auteurs het zetelen in verschillende raden van bestuur als een hoge status (D'Aveni, 1990; Palmer & Barber, 2001). Ook zijn er aanwijzingen dat sociaal kapitaal een factor kan zijn bij de aanwerving van een BRL (zowel connecties met belangrijke individuen buiten de bestuursraad als

connecties met BRL die al in de raad zetelen (Kim & Cannella, 2008). Bovendien geeft de functie van CEO een hoge status binnen de zakelijke elite (Useem, 1984).

Een belangrijk recent werk is het boek “De elite van België: welkom in de club” van Jan Puype (2004), dat de elite van België beschrijft aan de hand van verschillende lidmaatschappen van clubs. De aanpak om naar elites te kijken aan de hand van het bestuderen van lidmaatschappen van clubs wordt ook door andere auteurs gebruikt (G. William Domhoff, 1967; Pinçon & Pinçon-Charlot, 2000). Puype stelt bovendien vast dat binnen de economische elite een groot belang wordt gehecht aan diploma's, en meer specifiek opleidingen aan de Vlerick Business School, de EHSAL en de Solvay Brussels School. Daarnaast beschrijft Puype ook enkele politieke zwaargewichten die naast hun politiek mandaat ook economische mandaten accumuleren als BRL. Voorbeelden hiervan zijn: Jean Luc Dehaene, Mark Eyskens, Tony van Parys, Herman van Rompuy, Theo Kelchtermans, Annemie Neyts, Geert Versnick, Antoine Duquesne, Etienne Schouppe, Pierre Chevalier, Herman de Croo, Karel De Gucht, Claude Marinower, Karel Pinxten, Francois-Xavier de Donnée en Didier Confit. Deze personen zijn zeer interessant voor dit specifieke onderzoek, omdat zij de brug tussen de economische en de politieke elites vormen. Uit een analyse van de Europese interlock-structuur op persoonlijk niveau van van Veen & Kratzer (2011) bleken ook twee Belgen deel uit te maken van de groep individuen die de meeste mandaten als BRL cumuleerden binnen het Europese netwerk: Maurice Lippens en Karel Van Miert. **Gecombineerd met de theorieën van C. Wright Mills, (1956) en Useem (1984), kan men hierdoor verwachten dat er in de elite van BRLen in België oftewel verschillende personen met een politiek mandaat zitten, of verschillende personen politieke banden hebben, die zo de brug tussen de politieke en economische elite vormen.**

Vervolgens nemen, volgens Zhu en Westphal (2013), CEO's liefst BRLen aan die gelijkaardige demografische kenmerken hebben als zichzelf. Dit sluit aan bij de bevinding van Comet dat een deel van de meest centrale, Franse BRLen dezelfde diploma's heeft (Comet & Pizarro, 2011). Aanwijzingen hiervan vindt men ook in een studie van Westphal en Zajac (1995). De tendens om mensen te verkiezen die gelijke demografische kenmerken tentoonspreiden boven diegenen die andere kenmerken vertonen is te plaatsen binnen de Homophily-theorie van Miller McPherson, Lynn Smith-Lovin and James M. Cook (2001). Een onderzoek naar de Britse context leverde gelijkaardige resultaten op (Bond et al., 2010). Op basis hiervan kunnen we dan ook verwachten dat de economische elite intern sterk homogeen is, omdat ze gelijkaardige mensen rekruteert. Deze homogeniteit kan zich op verschillende manieren manifesteren, waarvan ik er drie zal onderzoeken in deze scriptie.

Allereerst is de gemiddelde leeftijd van de economische elite waarschijnlijk tamelijk hoog. Men kan slechts in verschillende raden van bestuur zetelen na een bloeiende carrière waarin contacten worden gelegd en kennis wordt opgebouwd, die dan vervolgens zetels in raden van bestuur opleveren. Er is een zekere tijdsspanne nodig om op te klimmen in de economische wereld. Onderzoeken naar verschillende economische elites resulteren gemiddelde leeftijden van meer dan 55 jaar oud (Vafeas, 2003; Zajac & Westphal, 1996). **Hierdoor wordt verwacht dat de leeftijd van de economische elite redelijk hoog is.** Een tweede manier waarop homogeniteit zich kan manifesteren is in het geslacht van de BRLen. Het bedrijfswezen is traditioneel een mannenwereld. De laatste tijd is er echter verschuiving gekomen in deze balans, en in het accepteren van dit mannelijk overgewicht. Er zijn meer social-economische minderheden en vrouwen aanwezig in raden van bestuur, wat er voor zorgt dat de economische elite een meer poreuze sociale organisatie is geworden (Carroll, 2004). Ook werd er in 2011 een wet geratificeerd die beoogt meer vrouwen in raden van bestuur te krijgen. Beursgenoteerde bedrijven worden verplicht om uiterlijk in 2017 hun raad van bestuur voor ten minste één derde uit vrouwen te laten bestaan.⁷ De data voor dit onderzoek komt uit 2009 en hierdoor zal dus de problematische situatie getoond worden waarin de keuze werd gemaakt om het aantal vrouwen binnen raden van besturen bij grote bedrijven naar omhoog te brengen. **Op basis van voorgaande informatie wordt dus verwacht dat een hoge proportie mannen in de Belgische economische elite te vinden is.** Ten derde zal de invloed van opleidingen aan dure universiteiten een impact hebben op de rekrutering van elites in België. Ondanks de sterke democratisering van het onderwijs, kosten de opleidingen in de business schools in België veel meer dan andere opleidingen in België (tussen 15000 en 24500 euro voor een opleiding bij Vlerick Management School, Solvay Business School of UAMS (Jobat, 2014)). De kosten voor opleidingen in Frankrijk, Duitsland of Groot-Brittannië liggen echter nog hoger (Ali & Subramaniam, 2010; Studyportals, 2014). In Groot-Brittannië is er dan ook een meer exclusieve economische elite (Bond et al.; 2010). Als de markt van BRL ten slotte meer meritocratisch is geworden, wat we kunnen veronderstellen op basis van o.a. Biggins (1999), zal vooral de groep van “patrimoniaals” kleiner geworden zijn ten opzichte van de situatie in 1974, zoals deze werd vastgesteld door Beckers en Frère (1974). Ook zal het belang van opleiding nog gegroeid zijn. **Hierdoor wordt verwacht dat dure diploma's minder belang hebben in België dan in andere landen, maar er nog steeds veel BRLen**

⁷ WET van 28 JULI 2011 tot wijziging van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, het Wetboek van vennootschappen en de wet van 19 april 2002 tot rationalisering van de werking en het beheer van de Nationale Loterij teneinde te garanderen dat vrouwen zitting hebben in de raad van bestuur van de autonome overheidsbedrijven, de genoteerde vennootschappen en de Nationale Loterij. Belgisch Staatsblad 14 september 2011 (ed. 2), pagina 59600

een diploma zullen hebben uit één van de duurdere, binnenlandse, management-gerichte opleidingen. Ook zullen er waarschijnlijk BRLen zijn met prestigieuze buitenlandse diploma's. Er worden dus, met andere woorden, veel gediplomeerde experts en managers in de economische elite verwacht.

De structuur van bestuursraden verschilt tot op een zeker niveau per sector (Ooghe & De Langhe, 2002), **hierdoor zal de geselecteerde economische elite gerelateerd kunnen worden aan bepaalde sectoren, die dus ook de moeite waard kunnen zijn om te bekijken.** Grote bedrijven, die ook op de beurs aanwezig zijn, hebben bovendien zowel een grote raad van bestuur als een hoog aantal "outside directors" (Ooghe & De Langhe, 2002). **We kunnen dus verwachten dat de economische elite zetels zal hebben in raden van bestuur van grote bedrijven die actief zijn op de beurs.** In België kan de BEL20 beschouwd worden als de groep van grootste bedrijven. Deze beursindex bundelt twintig van de grootste belgische, beursgenoteerde bedrijven.

Veel bedrijven zullen ook BRLen van een financiële instelling in hun raad van bestuur willen laten zetelen. Deze bankiers worden geïntegreerd in de raden van bestuur omwille van hun kennis van het financiële aspect van de economie. Ook geven ze de mogelijkheid om snel te kunnen onderhandelen over kapitaal (Mizruchi, 1996; Mizruchi & Stearns, 1988). Deze BRLen met een achtergrond in de financiële sector zijn dus een manier om als bedrijf efficiënt om te gaan met het bankwezen. Dit past binnen de resource dependance theorie binnen de organisatiestudies (Davis & Cobb, 2010) en dus binnen de bovengenoemde tweede visie op interlocks van Mizruchi (1996). Dit blijkt de rendabiliteit van een bedrijf te verhogen in verschillende economieën. Zo is er bewijs dat dit in de Verenigde Staten van Amerika en in Canada een effect heeft (Carrington, 1981; Pennings, 1980), en blijkt dit ook in België de rendabiliteit van een bedrijf te verhogen (Meeusen & Cuyvers, 1985). **Dit zal echter waarschijnlijk niet weerspiegeld worden in dit onderzoek, aangezien de meeste grote financiële instellingen die actief zijn in België, hun hoofdzetels niet in België hebben. Er zullen dus weinig of geen bankiers in de economische elite zitten, aangezien de raden van bestuur van deze bedrijven zich niet binnen de binnenlandse economie bevinden.**⁸

⁸ Een uitzondering hierop is KBC, dat waarschijnlijk zal voorkomen binnen de bestuursmandaten van economische elite. Ook Belfius is een uitzondering, maar deze bank werd opgericht nadat deze dataset werd opgesteld, en zal er dus niet in voorkomen.

De geformuleerde hypothesen zijn dus bondig samen te vatten als volgt:

- 1) Er bestaat een economische elite binnen de Belgische, binnenlandse bedrijfswereld volgens de definitie van Scott (2008)
- 2) De economische elite heeft banden met de politieke wereld via:
 - a. Mandaten in de politiek, die worden bekleed door de leden van de economische elite (Wright Mills, 1956; Puype, 2004)
 - b. Indirecte en directe samenwerking met de politieke wereld via belangengroepen, organisaties en clubs (Useem, 1984; Puype, 2004)
- 3) De Elite lijkt intern op elkaar op verschillende demografische en professionele vlakken. (McPherson et al., 2001)
 - a. De leden van de elite zullen vooral mannen zijn, aangezien er pas twee jaar na de dataverzameling een wet werd goedgekeurd die het aantal vrouwen beoogt te verhogen.⁹
 - b. De markt van BRL is meer meritocratisch geworden (Biggins, 1999), hierdoor zal vooral de groep van “patrimoniaals” klein zijn en het belang van opleiding groot. Er zullen dus meer experts en managers in de raden van bestuur zetelen. De elite zal diploma's hebben van prestigieuze binnenlandse opleidingsinstellingen (eigen hypothese).
 - c. De leden hebben hun plaats in de elite stapsgewijs moeten verwerven, en zijn hierdoor op leeftijd (Vafeas, 2003; Zajac & Westphal, 1996).
- 4) De economische elite zetelt in specifieke sectoren (Ooghe & De Langhe, 2002).
- 5) De leden van de elite zetelen waarschijnlijk in de bestuursraden van grote bedrijven, die actief zijn op de binnenlandse beurs (Ooghe & De Langhe, 2002).
- 6) Er zullen weinig of geen bankiers in de economische elite zitten, omdat deze hun hoofdzetels voornamelijk in andere landen hebben (eigen hypothese).

⁹ WET van 28 JULI 2011 tot wijziging van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, het Wetboek van vennootschappen en de wet van 19 april 2002 tot rationalisering van de werking en het beheer van de Nationale Loterij teneinde te garanderen dat vrouwen zitting hebben in de raad van bestuur van de autonome overheidsbedrijven, de genoteerde vennootschappen en de Nationale Loterij. Belgisch Staatsblad 14 september 2011 (ed. 2), pagina 59600

Methode + Data 1: Netwerkanalyse

De data die gebruikt werden om deze analyse op uit te voeren zijn gebaseerd op een grote relationele dataset die algemene kenmerken van de bedrijven zelf, en algemene kenmerken van hun BRLen bundelt. De dataset werd opgebouwd, voor deze analyse aangepast en toegankelijk gemaakt door Nathalie Nuyts, Cédric Verstraete en Ronan Van Rossem van de Universiteit Gent. Zij troffen al de voorbereidingen en zorgden ervoor dat de data-set makkelijk geanalyseerd kon worden (Nuyts, et Al., 2012). De dataset is opgebouwd uit verschillende, andere datasets. De analyse zal gebeuren op de 1000 best-presterende bedrijven in België van 2009 en 43 financiële instellingen. De omzet van de 1000 geselecteerde bedrijven variëren tussen 60 miljoen en 20 miljard euro.

Voor alle bedrijven werden de BRLen geïnventariseerd, zoals ze te vinden zijn in officiële databases. Deze inventaris bestaat uit 25641 bestuursraadslidmaatschappen, die door middel van manuele matching gereduceerd konden worden tot 19556 unieke BRLen (waarvan 18134 natuurlijke- en 1422 rechtspersonen). De bedrijven hebben gemiddeld 22 BRLen (met een, tamelijk hoge, standaardafwijking van 26). Het aantal BRLen varieerde tussen 1 en 383 per bedrijf.

Uit dit netwerk werd een netwerk gevormd met alle BRLen die een interlock vormen tussen twee bedrijven (en die dus in twee of meer bestuursraden zetelen). Dit zal de netwerkanalyse minder zwaar maken. Het zal bovendien als voordeel hebben dat elke verbinding tussen de meervoudige BRLen extra waarde heeft, aangezien allebei de personen in twee of meer bestuursraden zetelen. Dit netwerk bestaat uit 1557 natuurlijke “interlocked” BRLen. Het heeft een densiteit¹⁰ van 0.01914 en het gemiddelde aantal ties dat een persoon heeft in dit netwerk is 29.79. Het aantal raden van bestuur waar de meervoudige BRLen in zetelen varieert tussen twee (het minimum in deze categorie) en 21 met een gemiddelde van 2.68. De verdeling van zetels in raden van bestuur wordt verder toegelicht in tabel 1. Op figuur 2 ziet men de economische elite en hoe deze samen in raden van bestuur zetelt. Het is bij deze afbeelding al duidelijk dat er een grote samenhang is in deze wereld, en men kan visueel al een vermoeden van een “inner circle” vormen.

Op basis van deze data zal getracht worden om de meest centrale individuen in dit netwerk te identificeren. In de studie van Comet (Comet & Pizarro, 2011) wordt “degree centraliteit” gebruikt, een maat die weergeeft hoeveel connecties een persoon heeft. Deze maat houdt echter geen

¹⁰ De densiteit van een netwerk is de proportie van alle bestaande verbindingen tussen punten in een netwerk, op alle mogelijke verbindingen binnen een netwerk. Wanneer alle punten van een netwerk met elkaar verbonden zijn hebben we dus een densiteit van 1. Als we een densiteit van 0.5 hebben, betekent dit dat de helft van alle mogelijke verbindingen in het netwerk voorkomen.

rekening met de waarde van verbindingen met zeer centrale personen. Daarom zal gebruik worden gemaakt van andere centraliteitsmaten, berekend door het gebruik van het softwarepakket PAJEK. Er zal een ranking van BRLen opgesteld worden op basis van hun scores op de maten “betweenness centrality” en “closeness centrality”. Door deze maten te combineren kunnen de BRLen geordend worden op theoretische centraliteit in het netwerk.

Aantal raden van Bestuur	Frequentie (TOT: 1557)	Proportie (%)
2	1143	73.41
3	201	12.91
4	90	5.78
5	35	2.25
6	22	1.41
7	16	1.03
8	16	1.03
9	13	0.83
10	5	0.32
11	7	0.45
12	2	0.12
14	3	0.19
16	2	0.13
18	1	0.06
21	1	0.06

TABEL 1: AANTAL BESTUURSRAADSMANDATEN VAN MEERVOLDIGE BRLen

Resultaten 1: Netwerkanalyse

Eerst zal het netwerk van de bedrijven die verbonden zijn door gedeelde BRLen door middel van een netwerkanalyse onderzocht worden. Hierbij wordt gefocust op de verschillen in interlocks tussen verschillende sectoren. Vervolgens zal het netwerk van meervoudige BRLen beschreven worden om de structuur van de interlocks beter te illustreren. Ten slotte zullen er enkele maten van centraliteit toegepast worden op het netwerk van meervoudige BRLen, om op basis hiervan de meest centrale meervoudige BRLen in het netwerk te vinden.

Verkenning netwerk van bedrijven

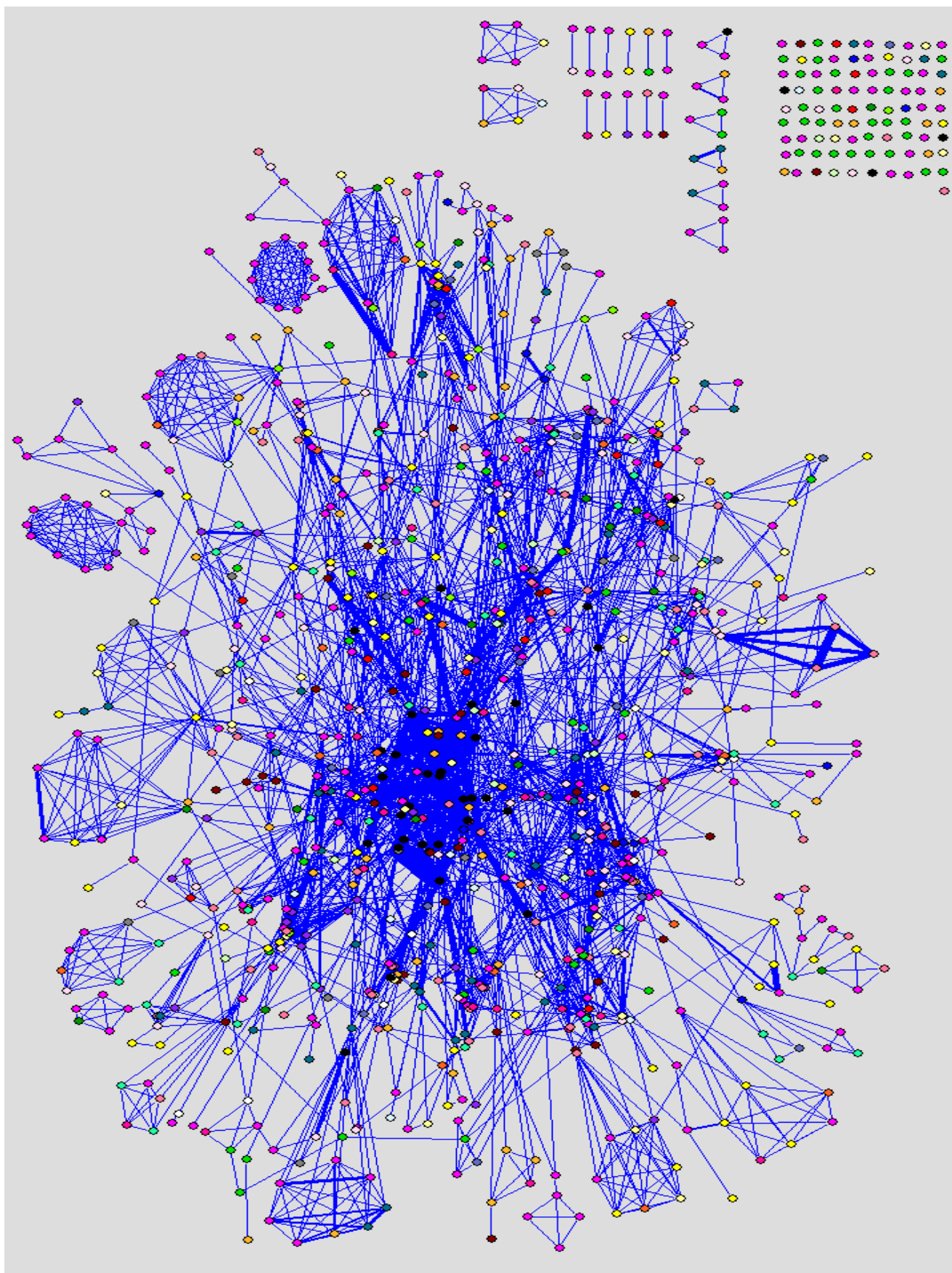
Wanneer we het netwerk van bedrijven bestuderen, waarbij de BRLen die in verschillende raden van bestuur zitten de links zijn tussen bedrijven, kunnen we ook primaire inzichten verwerven over de structuur van de Belgische economie. Zeker wanneer we net die sectoren die het invloedrijkst zijn voor onze analyse van dichtbij bekijken, stuiten we op interessante structuren van interlocking directories.

Wanneer we het netwerk van bedrijven bekijken (figuur 2) kunnen we zien dat er één grote cluster van 902 verbonden bedrijven bestaat. Hiernaast bestaan er elf groepjes van twee bedrijven, zes groepjes van drie verbonden bedrijven en twee groepjes van vijf verbonden bedrijven. 91 bedrijven

delen geen BRLen met anderen van de 1000 grootste bedrijven of de 43 financiële instellingen. Ze zijn hierdoor geïsoleerd. Op figuur 2 zien we dus het netwerk van bedrijven, waarbij de kleur van de “nodes” aangeeft in welke sector het bedrijf zich bevindt, en de dikte van de lijnen aangeeft hoeveel BRLen de bedrijven delen. Dit netwerk heeft een lage densiteit van 0.0073 door het groot aantal bedrijven, maar het gemiddelde aantal bedrijven waarmee één van de 1043 grootste bedrijven van België een bestuursraadslid deelt is 7.62. Dit toont al aan dat grootste raden van bestuur goed met elkaar verbonden zijn.

Als we de structuur van het netwerk van bedrijven per sector analyseren met het oog op meervoudige BRLen zien we opvallend grote verschillen. Zeker op vlak van densiteit en het voorkomen van dichte clusters zijn de verschillen duidelijk.

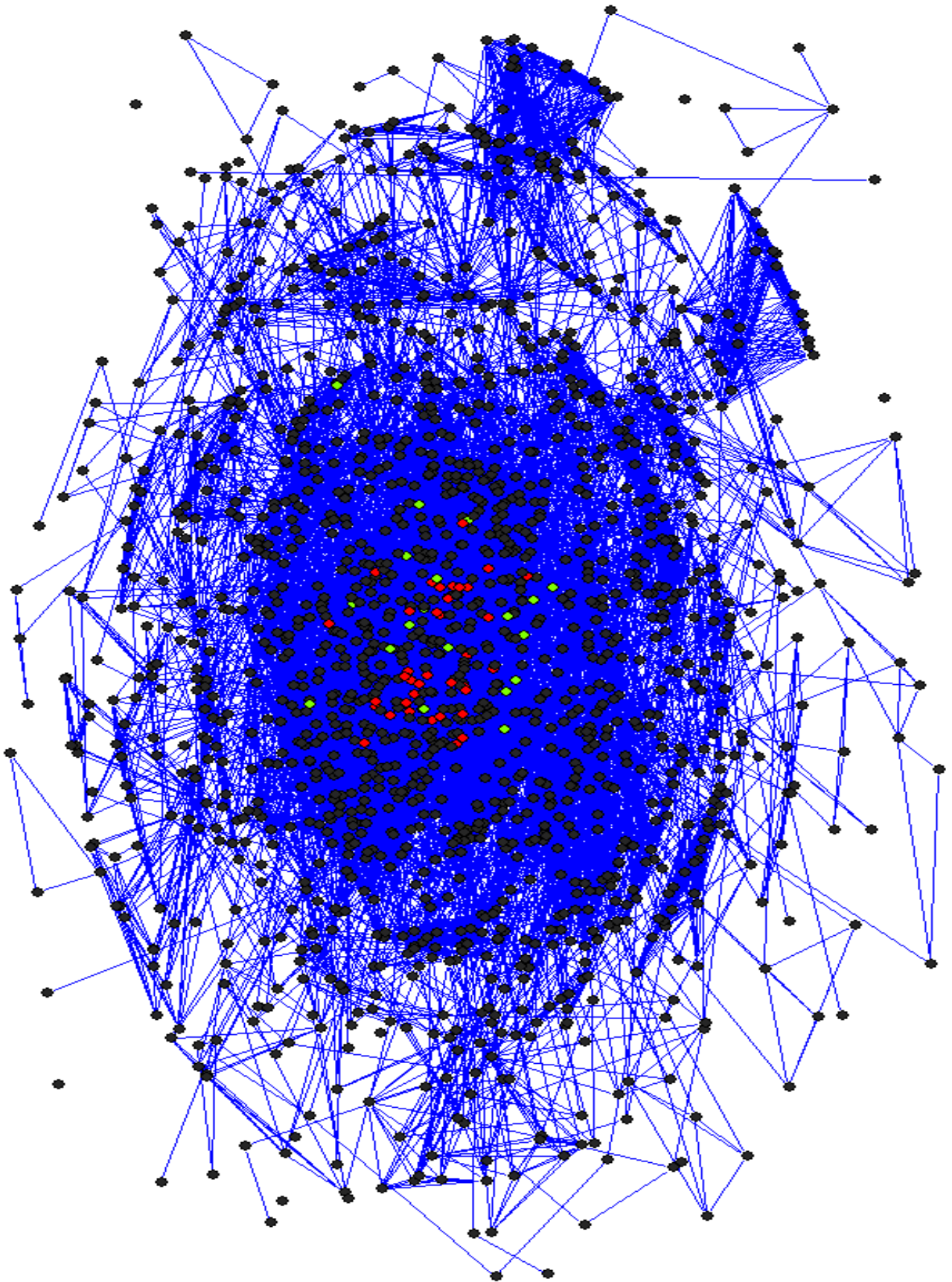
De dichtheid van deze netwerken verschilt zeer sterk (zie appendix 1). Zo zijn er sectoren met amper intrasectoriële, meervoudige BRLen, zoals “refineries”, “pharmaceuticals”, “rubber & plastics”, “telecom, computer programs, electrical testing, engineering activities”, “financial institutions (incl. insurance)” en “public administration, social & collective services”. Aan de andere kant zijn er ook sectoren waar er een tamelijk hoge densiteit is, zoals “food & tobacco”, “production and distribution of electricity, gas, cooled air and water” - dewelke vanaf nu de energiesector zal genoemd worden - en “wholesale trade & trade meditation, except trade in motor vehicles & bicycles”. Deze laatste heeft bijvoorbeeld een gemiddeld degree van 2.11, wat verbazend is voor de sector met het meeste bedrijven (N=290). De energiesector is in onze economie zeer belangrijk, met grote bedrijven als Electrabel, Elia en Fluxys en een zeer hoge intra-sectoriële densiteit. Op figuur twee zijn de bedrijven in deze sector de zwartgekleurde “nodes”. We zien hoezeer deze in het midden van het netwerk staan, en hoe sterk de verbindingen tussen deze bedrijven zijn.



FIGUUR 2: NETWERK VAN 1000 GROOTSTE BELGISCHE BEDRIJVEN + 43 FINANCIËLE INSTELLINGEN; DIKTE VAN LIJNEN GEEFT AANTAL GEDEELDE BRLEN WEER (N=1043)

Verkenning netwerk van “multiple directors”

Het netwerk van meervoudige BRLen werd bij de data-beschrijving al bondig beschreven. Hier zullen twee maten van centraliteit toegepast worden op het netwerk. In figuur 3 ziet men het netwerk van meervoudige BRLen, waarbij elke verbinding tussen twee “nodes” staat voor het gezamenlijk lidmaatschap van een raad van bestuur. Deze maten geven een individuele score aan elke persoon in het netwerk met betrekking tot diens centraliteit in dit netwerk. Wanneer we de twee maten berekenen, en op basis hiervan onze BRLen rangschikken, kunnen we de meest centrale individuen in het netwerk identificeren. De twee gebruikte maten zijn “betweenness centrality” en “closeness centrality”. Opgeteld geven de rankings van deze maten een nieuwe rangschikking waarbij de mensen aan de top zowel goed scoren op vlak van afstand tussen alle delen van het netwerk, en op het innemen van sleutelposities als brug tussen verschillende delen van het netwerk.



FIGUUR 1: NETWERK VAN MEERVOUDIGE BRLEN (N=1557) (ZWART = NIET IN DE ELITE; ROOD = ELITE UIT ENERGIESECTOR; GROEN = ELITE UIT OVERIGE SECTOREN)

Betweenness centrality

Wanneer we de “betweenness centrality” (BC) van de meervoudige BRLen bekijken, vergelijken we de mate waarin een persoon in dit netwerk een brugfunctie vervult tussen andere individuen in het netwerk. Met “betweenness centrality” wordt berekend in welke mate een persoon als brug fungeert in het netwerk om uiteenliggende personen met elkaar te verbinden. Het kan voor elke persoon in het netwerk berekend worden. Het is de proportie van alle kortste paden tussen twee BRLen in het netwerk waarin het BRL in kwestie deel van uit maakt (De Nooy et al., 2005). Wanneer we de waarden berekenen, zien we een interessante verdeling. De grootste groep heeft namelijk geen waarde als “brug” tussen verschillende groepen. 43.5% van de personen in dit netwerk scoort 0 op deze maat, en is dus geen belangrijke schakel in het verbinden van het netwerk. Slechts 21.3% heeft een BC van boven de 0.0020, terwijl de hoogste 4.2% een BC heeft van meer dan 0.0100. De hoogste 1.6% heeft een BC van boven de 0.0200. Deze mensen fungeren als informatiebruggen binnen de economische wereld. De gemiddelde waarde op deze maat is 0.0018. Dit toont een verdeling van BC waarbij enkelingen een hoge score halen, en het gros een zeer lage score haalt (zie tabel 3). Dit is te wijten aan de densiteit en de grootte van het netwerk. Er zijn weinig afgezonderde delen die slechts via één bestuursraadslid verbonden zijn met andere delen. Hierdoor bevinden er zich slechts een paar mensen op cruciale “bridging”-posities in dit netwerk. Bij de resultaten van deze maat kunnen we dus met recht spreken van een elite.

Betweenness centrality

Waarde BC	Frequentie	Procent	Cumulatieve Procent
0-0.0020	1226	78,7	78,7
0.0021-0.0040	159	10,2	89,0
0.0041-0.0060	50	3,2	92,2
0.0061-0.0080	36	2,3	94,5
0.0081-0.0100	20	1,3	95,8
0.0101-0.0200	41	2,6	98,4
0.0201-0.0300	19	1,2	99,6
0.0301-0.0400	5	,3	99,9
0.0501-0.0600	1	,1	100,0
Totaal	1557	100,0	

TABEL 3: VERDELING VAN BETWEENNESS CENTRALITY VOOR DE MEERVOUDIGE BRLen (N=1557)

Closeness centrality

Met “closeness centrality” wordt een score toegekend aan elk bestuursraadslid op basis van hoe snel (met hoe min mogelijk stappen) alle BRLen in het netwerk bereikt kunnen worden. Het is een waarde

die aan elk BRL wordt toegekend, berekend als de hoeveelheid andere BRLen, gedeeld door de som van de afstand tussen het BRL en elk ander BRL (De Nooy et al., 2005). In vergelijking met de “betweenness centrality”, dat enkel mensen met een brugfunctie identificeerd, zullen er met deze maat ook mensen die wel centraal staan in het netwerk - maar geen brugfuncties vormen - gevonden worden. Bij de “closeness centrality” zien we een verdeling waar het gemiddelde op 0,2455 ligt, met een standaard afwijking van 0,5949. De meeste mensen in dit netwerk staan tamelijk centraal. Dit is wederom een gevolg van de densiteit van dit netwerk. Het netwerk bezit ook veel rechtstreekse verbindingen tussen de kern en de periferie, waardoor het “centraal” zijn in dit netwerk redelijk verspreid ligt. Er is bij deze maat dus niet zo een verbluffend verschil tussen de personen die hoog scoren en de personen die gemiddeld scoren. Desalniettemin hebben we hier duidelijk een groep die centrale posities inneemt (zie tabel 4).

Closeness centrality

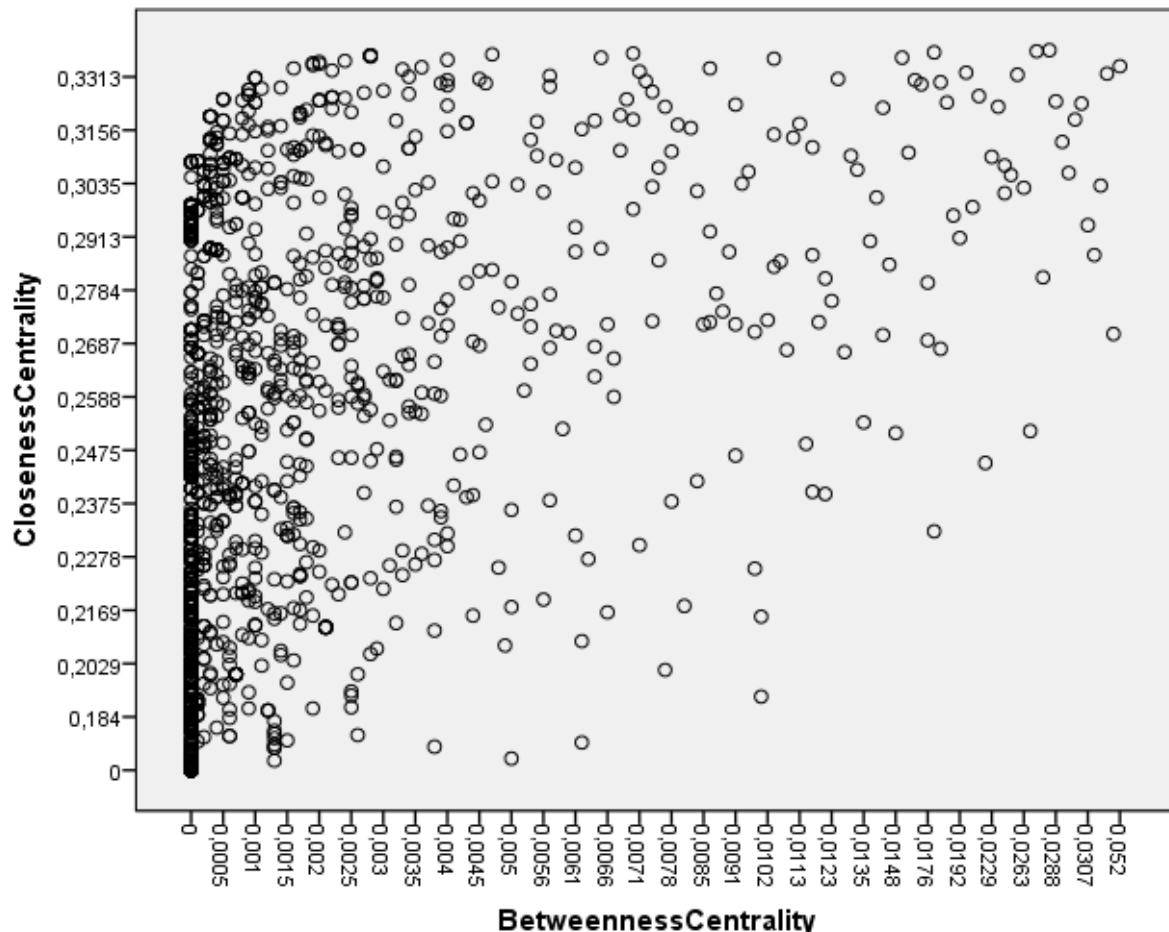
	Frequentie	Proportie (%)	Cumulatieve Proportie
0-0.1000	40	2,6	2,6
0.1001-0.1500	15	1,0	3,5
0.1501-0.2000	205	13,2	16,7
0.2001-0.2500	544	34,9	51,6
0.2501-0.3000	506	32,5	84,1
0.3001-0.4000	247	15,9	100,0
Total	1557	100,0	

TABEL 4: VERDELING VAN CLOSENESS CENTRALITY VOOR DE MEERVOUDIGE BRLen (N=1557)

Gecombineerd

Wanneer we de rankings van de BRLen van deze waarden samenvoegen, verkrijgen we een ranking van BRLen op vlak van samengevoegde centraliteit (CC + BC) in het netwerk. De bovenste individuen in deze lijst zullen bestudeerd worden in het volgende deel van dit onderzoek. Deze lijst kwam tot stand door voor de twee gehanteerde maten van centraliteit een ranking op te stellen voor de individuen. Er is een significante correlatie van 0.277 tussen de twee maten. Deze correlatie is echter niet voldoende overtuigend om genoeg te nemen met één van de twee maten om een ranking op te stellen. Een scatterplot van de twee maten van centraliteit voor de 1557 meervoudige BRLen is te vinden op figuur 4. Door beide maten te gebruiken zullen we eindigen met personen die zowel centraal in het netwerk staan en en brug-functie vervullen. De opgetelde rankingscore van de eerste 70 individuen varieert tussen 19 en 261. In deze verzameling zit niemand die op één van de twee maten een slechtere ranking scoorde dan 253. Bij deze 70 meest centrale individuen is de gemiddelde rang op BC 82.09 en op CC 76.81. We kunnen dus terecht zeggen dat deze mensen theoretisch de meest centrale figuren in dit netwerk zijn. Een tabel met de namen, de scores op de

twee centraliteitswaarden en de rang van deze scores voor de leden van de economische elite werd als “Appendix 2” achteraan toegevoegd. Voor elk van deze centrale meervoudige bestuurders werd een individueel dossier aangemaakt met informatie op vlak van professionele loopbaan en persoonlijke informatie. Er zal geprobeerd worden in de analyse van deze dossiers een middenweg te zoeken tussen een zuiver kwantitatieve methode en een creatieve, open interpretatie hiervan.



FIGUUR 4: SCATTERPLOT VAN CLOSENESS CENTRALITY EN BETWEENNESS CENTRALITY VAN BRLen (N=1557)

Methode + Data 2: Biografische analyse

In dit tweede deel van de analyse zal informatie over de geselecteerde BRLen verzameld en georganiseerd worden. Op basis van deze data zal het vervolgens mogelijk zijn om een biografisch model op te stellen voor de meest centrale individuen in onze economische elite. De informatie werd gevonden langs verschillende bronnen. Op het web kon informatie gevonden worden via Cumuleo, LinkedIn, Wikipedia en andere websites. Verder werd er data verzameld in de dataset die voor de netwerkanalyse werd gebruikt en werden de biografische verzamelwerken van “Who’s Who” en het

staatsblad geraadpleegd. De BRLen werden onderzocht op vlak van sociale achtergrond, opleiding, leeftijd, professionele Loopbaan (inclusief sectoriële mobiliteit), geslacht en politieke carrière.

Een belangrijke keuze was hier hoeveel BRLen er nodig zijn om later een model op te baseren. Als er te weinig individuen geselecteerd werden, werd er geriskeerd belangrijke informatie te missen. Werden er echter een te groot aantal individuen geselecteerd, zou ten eerste een degelijke data-verzameling moeilijk worden, en ten tweede zouden er dan teveel verschillende persoonlijke profielen aanwezig zijn om een duidelijk geaggregeerd profiel op te baseren. Een voordeel bij een grote hoeveelheid onderzochte individuen is de hogere legitimiteit van mijn claims, hoewel de claims minder omlijnd zullen worden naarmate er meerdere individuen onderzocht worden. Er werd gekozen voor zeventig BRLen om een compromis te vinden tussen praktische haalbaarheid en legitimiteit.

Bedrijfsrevisoren

In de groep van meest centrale BRLen zitten enkele bedrijfsrevisoren. Deze hebben een controlerende functie binnen de raden van bestuur en zijn werknemers van een bedrijfsrevisorenkantoor. Deze bedrijfsrevisoren hebben hun plaats in de raad van bestuur verkregen en hun centrale positie in het netwerk verworven door middel van de controlerende diensten die zij uitvoeren. Zij hebben niet de rekruteringspaden gevolgd die hier worden onderzocht. Door hun beperkte invloed op de economische wereld is deze groep bovendien niet interessant voor deze analyse. Hierdoor werd besloten de rekruteringspaden van de bedrijfsrevisoren niet te onderzoeken, aangezien deze geen effectieve macht hebben zoals normale BRLen deze hebben. Zij hebben ook informele contacten met andere BRLen, maar zijn aan hun functie als bedrijfsrevisor verbonden, en hierdoor niet gelijkwaardig aan “vrije” BRLen. Elf van de 70 meest centrale BRLen in de data-set zijn bedrijfsrevisor, en worden dus buiten de volgende analyses gehouden. Wanneer een bestuursraadslid echter ooit bedrijfsrevisor was, en hierdoor zijn positie in de economische elite heeft kunnen verwezenlijken, blijft deze wel in de te analyseren groep. Dit vormt een rekruteringspad dat zeker ook dient onderzocht te worden.

Missings

Bij de data voor leeftijd, opleidingsniveau en intersectoriële mobiliteit is er een hoog aantal missings. Informatie over deze mensen is niet terug te vinden in de verschillende onderzochte bronnen. Het gaat hier over ongeveer de helft van de geselecteerde individuen uit de economische elite. Dit is echter niet problematisch voor deze analyse, aangezien de missings tamelijk verspreid zijn. Ondanks het aantal missings is er toch nog genoeg data om een gefundeerd onderzoek op te baseren.

Bovendien wijst dit er op dat indien deze groep als een elite kan geïdentificeerd worden, dit ook deels een elite achter de schermen zal zijn, waarover moeilijk informatie te verkrijgen is.

Resultaten 2: Biografische analyse

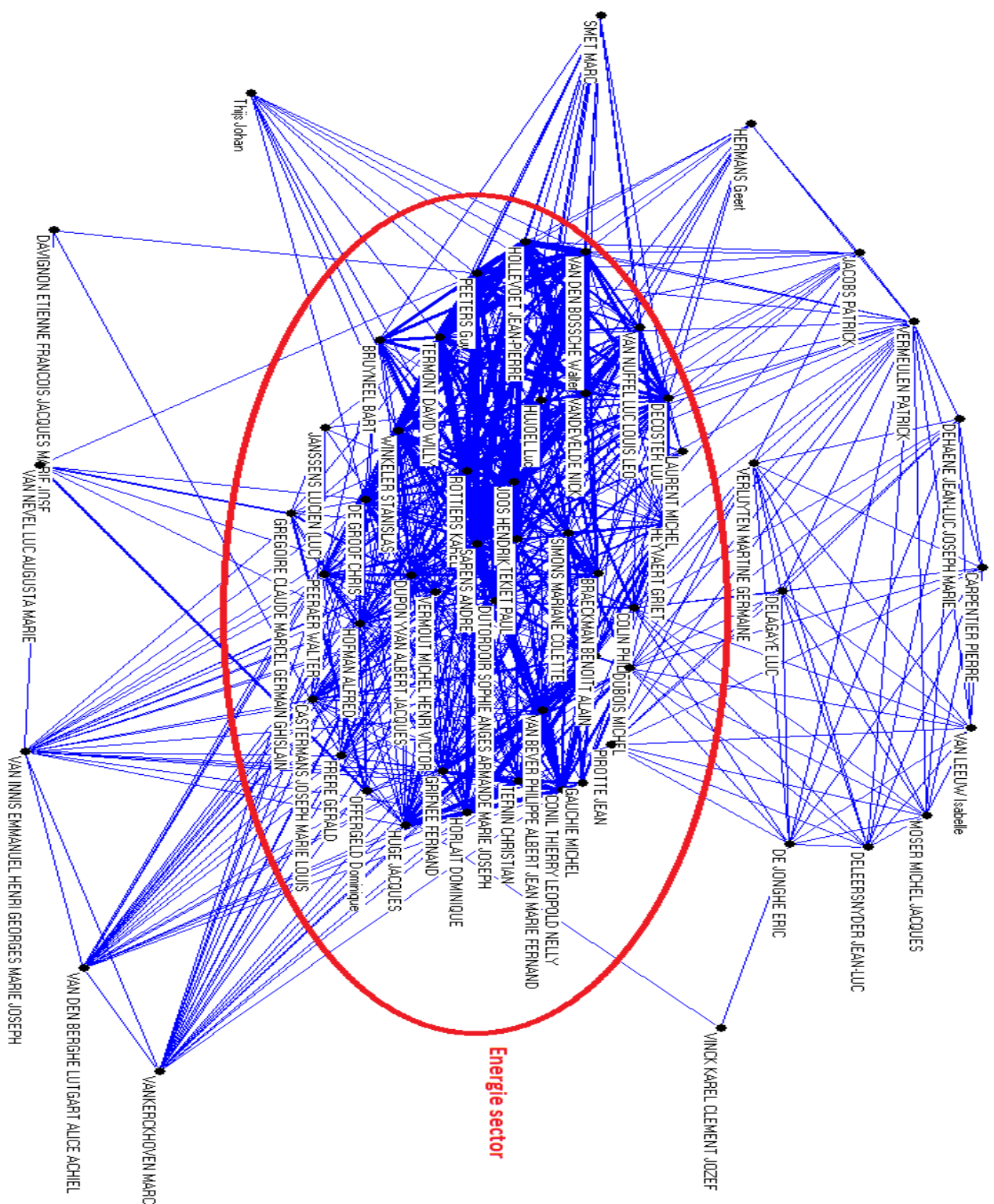
In deze sectie zullen de criteria besproken worden waarop de BRLen gecategoriseerd werden. Zowel de sector, de aanwezigheid van bankiers, opleiding, geslacht, leeftijd, politieke mandaten en mandaten in grote bedrijven zullen hier besproken worden.

Sectoren, en aanwezigheid bankiers

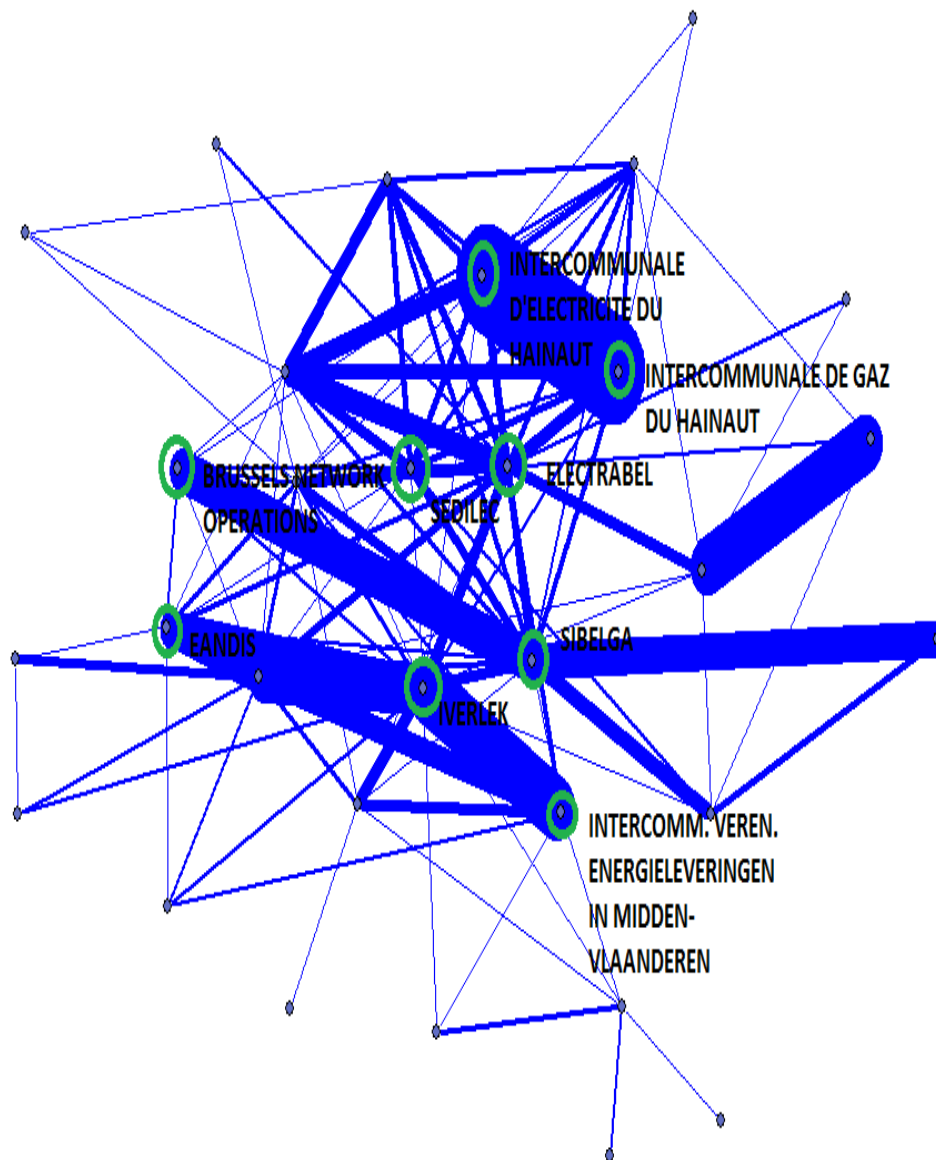
Wanneer we kijken binnen welke sectoren deze centrale BRLen zetelen, zien we dat één sector in het bijzonder sterk gerepresenteerd is. 40 van de 59 geselecteerde BRLen zetelen met het grootste deel van hun bestuursmandaten (van de 1043 bedrijven waarop deze analyse gebaseerd is) in raden van bestuur van bedrijven uit de energiesector. Velen van hen zetelen ook binnen één of meer intercommunalen voor gas en elektriciteit (Eandis, Sibelga, Ideg en Iverlek) of binnen Electrabel. Op figuur 6 zien we het netwerk van bedrijven uit deze sector en de positie van de belangrijke bedrijven hierin. Hier zien we bovendien de sterke onderlinge verwevenheid (densiteit van 0.18 en gemiddeld degree van 6.44 op een netwerk met 36 bedrijven). Deze sterke onderlinge samenhang is niet te vinden in andere sectoren (zo hebben de andere sectoren gemiddelde degrees tussen 1 en 3 en een veel lagere densiteit). Door de sterke onderlinge verwevenheid van de sector, krijgt deze een centrale plaats binnen het nationale economische netwerk, en krijgen de leden van de raden van bestuur in deze bedrijven een hoge score op mijn gecombineerde maat voor centraliteit. Het intense delen van BRLen binnen deze sector heeft echter tot gevolg dat de geselecteerde elite in dit onderzoek grotendeels uit deze sector afkomstig is, en dat dus ook minder grote namen uit deze sector in mijn elite voorkomen. Hierdoor is het zeer nuttig om ook de leden van de geselecteerde elite, die niet hoofdzakelijk in de energiesector zetelen, grondig te analyseren. Op figuur 5 kan men ook zien hoe deze sector een dominante plaats heeft binnen de geselecteerde elite in dit onderzoek. De personen in de sterke kern die in dit netwerk kan gezien worden (ongeveer $\frac{3}{4}$ van alle namen), bekleden allen verschillende mandaten binnen de energiesector. Deze groep is zeer sterk onderling verbonden. Alle namen rond de grote centrale cluster van dit netwerk bevinden zich voornamelijk in andere sectoren. Wanneer we naar de overige groep van leden van de elite kijken, is het lastiger om hier één lijn in te zien. De meesten van hen zetelen ook binnen de energiesector, maar slechts met de helft of minder van hun zetels binnen de 1000 grootste bedrijven van België. Hierdoor vormen zij de bruggen tussen Industrie (metaal, farmaceutica, etc.), telecom, etc. en de energiesector. Volledig naast deze groep vinden we ook nog BRLen die buiten de energiesector blijven, maar wel tot de top

van de economische elite behoren. Deze personen zijn meestal gelieerd aan het bedrijf Umicore (sector “metal & metal products”), maar ook Sibelco, Mobistar en Barco zijn hier vaak wederkerende bedrijven. De locatie van de geselecteerde elite in het netwerk van alle meervoudige BRLen, en de verdeling hiervan in enerzijds de BRLen uit de energiesector, en anderzijds de BRLen uit andere sectoren, is zichtbaar op figuur 2.

In de geselecteerde economische elite zit slechts 1 persoon die als bankier kan omschreven worden. Thijs Johan is bestuursraadslid in de bedrijven KBC GLOBAL SERVICES en KBC ASSET MANAGEMENT. Hij is echter ook mandataris binnen de raad van bestuur van de INTERCOMMUNALE MAATSCHAPPIJ VOOR ENERGIEVOORZIENING ANTWERPEN, waardoor hij rechtstreekse formele verbindingen heeft met veel leden van de economische elite uit de energie sector. De bankiers zijn dus amper vertegenwoordigd binnen de economische elite in België.



FIGUUR 5: NETWERK VAN CENTRALE, MEERVOUDIGE BRLEN, MET PERSONEN UIT ENERGIE SECTOR AANGEDUID (GEMIDDELD DEGREE VAN 21,93)



FIGUUR 6: NETWERK VAN BEDRIJVEN BINNEN DE ENERGIESECTOR (DIKTE VAN LIJNEN STAAT VOOR HOEEVEELHEID GEDEELDE BRLEN)

Leeftijd, opleidingsniveau en geslacht

Wanneer we de leeftijd en het opleidingsniveau bespreken, valt het op dat centrale figuren uit de energiesector betrekkelijk minder algemeen bekend zijn, en de informatie over hen moeilijker te vinden is, in vergelijking met de rest van de economische elite. Dit kan wederom een teken zijn dat door de gevorderde verwevenheid van de energiesector, veel personen uit deze sector geselecteerd werden. Dit ging dan ten koste van centrale personen uit andere sectoren. Uitgaande van een verschil binnen deze groepen, gelet op de verbluffende densiteit van de energiesector binnen het netwerk van bedrijven, zullen de twee groepen uit de binnenlandse economische elite in dit deel van de analyse apart behandeld worden

	Gehele Economische Elite (N=59)	Elite uit energiesector (N=40)	Overige elite (N=19)
Gemiddelde leeftijd	58 jaar (N=28/59)	56 jaar (N=18/40)	62 jaar (N=10/19)
Proportie vrouwen	10.2%	10%	10.5%

TABEL 5: GEMIDDELTE LEEFTIJD EN PROPORTIE VROUWEN IN GESELECTEERDE ECONOMISCHE ELITE, ELITE UIT ENERGIESECTOR EN OVERIGE ELITE

Voor de energiesector is de gemiddelde leeftijd (bij de 18/ 40 van BRL waarvan het geboortjaar werd gevonden) 56 jaar (anno 2009), het gemiddelde geboortjaar is 1955 met een standaardafwijking van 6 jaar. Het opleidingsniveau van de elite uit de energiesector geeft geen aanleiding tot directe conclusies. Wel hebben verschillende mensen hier een MBA of andere business opleiding genoten bij INSEAD, Solvay of Vlerick. Er bevinden zich ook enkele masters in de economische wetenschappen of in de toegepaste economische wetenschappen. Bovendien bevat deze groep daarnaast bio-ingenieurs, handelsingenieurs, criminologen en masters lichamelijke opvoeding. Deze factoren zorgen ervoor dat naast de bemerking dat deze elite zeer hoogopgeleid is, de analyse van deze data geen scherpe conclusies opleveren op vlak van opleidingsniveau. Velen bezitten twee of meerdere diploma's en de meeste van deze diploma's komen van universiteiten of business/management scholen.

Bij de overige elite (n=19) zien we een hogere gemiddelde leeftijd. Deze was (voor 10 van de 19 BRLen) gemiddeld 62 jaar, met dus een gemiddeld geboortjaar van 1947 met een standaardafwijking van 9.9 jaar. Op vlak van opleidingsniveau tekent zich een bonte mix af in de opleidingen met als richtingen hoofdzakelijk Rechten, Economische wetenschappen en MBA's en andere business-gerichte opleidingen. Ook zijn er enkele opleidingen die slechts eenmalig opduiken zoals elektro- en computertechniek, ingenieur electromechanica, bachelor informatica en burgerlijk ingenieur elektromechanica. De onderwijsinstellingen waar deze opleidingen gevolgd werden, zijn even divers als de opleidingen zelf. De universiteiten van Gent en Leuven komen bijvoorbeeld geregeld terug voor de opleidingen rechten en economie. Voor business programmes en MBA's vinden we hier vooral de onderwijsinstellingen Vlerick management school, VLEKHO in Brussel en verschillende buitenlandse onderwijsinstellingen in Frankrijk (e.g. INSEAD in Fontainebleau), het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten van Amerika.

Een vergelijking van de twee geanalyseerde groepen op vlak van leeftijd en opleidingsniveau toont aan dat de BRLen uit de energiesector duidelijk gemiddeld jonger zijn dan de BRLen uit de overige groep (het verschil is hier 6 jaar). Op vlak van opleidingsniveau tekenen zich weinig verschillen af. Beide groepen vertonen een hoge heterogeniteit. Noemenswaardig is echter wel dat in de overige

groep enkele BRLen zitten die een diploma hebben uit universiteiten uit het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten van Amerika, terwijl de enige buitenlandse diploma's in de energiesector uit het franse INSEAD komen.

Op vlak van het geslacht van de economische elite, zien we in deze analyse een quasi strikt mannelijke groep. In de groep van meervoudige BRLen die in de energiesector zitten, bevinden zich slechts vier vrouwen tussen de 40 centraalste leden van de elite. In de andere sectoren maken twee vrouwen deel uit van de negentien meest centrale leden van de elite. Dit komt neer op een totaal van zes vrouwen op 59 zetels. Slechts 10.2% van de economische elite die geselecteerd werd, is dus een vrouw. Er is hier een opvallende gelijkenis tussen de twee gehanteerde groepen binnen de geselecteerde economische elite.

Economisch elitaire families en politieke banden

De economische elite telt slechts één enkele persoon uit een gekende rijke familie: Gerald Frère. Hij is de zoon van Albert Frère, één van de rijkste mensen in België. Albert gaf een deel van zijn activiteiten reeds door aan zijn oudste zoon Gerald¹¹, waardoor deze zijn centrale positie in het netwerk van BRLen van zijn vader overgedragen kreeg. Dit is echter de enige persoon die zijn mandaten duidelijk verkregen heeft aan de hand van zijn afkomst.

Hiernaast heeft een deel van de elite een politiek mandaat, of een geschiedenis van politieke mandaten. Zo maakt politiek zwaargewicht Jean-Luc Dehaene¹² deel uit van de geselecteerde economische elite. In zijn politieke carrière was hij premier, minister, burgemeester van Vilvoorde Europees parlamentslid en vicevoorzitter van de Europese conventie. Verder is er Étienne Davignon, die in 2004 tot minister van staat werd benoemd en van 1977 tot 1981 vicevoorzitter van de Europese commissie was. Hij is ook één van de voorzitters van de Bilderberg conferenties. Andere leden van de elite met een politieke achtergrond hebben meestal een mandaat als schepen (Janssens Luc, Carpentier Pierre, Hermans Geert, Dubois Michel), gemeenteraadslid (Jacobs Patrick) of burgemeester (Claude Grégoire). De politieke partijen die zij vertegenwoordigen in hun politieke mandaten zijn CD&V, Nieuwe Christen-Democraten (NCD) Buggenhout, SD&P Aalst (afscheuring van SP.A) en Open VLD. Het is opmerkelijk dat velen van de politieke mandatarissen een weinig invloedrijke positie binnen de politiek bekleden. Dit kan echter wederom verbonden worden aan de hoge densiteit van de energiesector en de sterke posities van de intercommunales hierin, waarin de lokale politiek vertegenwoordigd wordt. Verder hebben er ook enkele leden van deze economische elite bestuursmandaten bij belangengroepen zoals VOKA, VBO en UNIZO.

¹¹ Van webpagina http://nl.wikipedia.org/wiki/Albert_Fr%C3%A8re . Laatst geraadpleegd op 02/05/2015

¹² Jean-Luc Dehaene Overleed op 73 jarige leeftijd op 15 mei 2014.

Intersectoriële mobiliteit en grote bedrijven

Op vlak van intersectoriële mobiliteit bleek de website www.cumuleo.be zeer nuttig. Op deze website worden de mandaten van cumulerende BRLen jaar na jaar bijgehouden (vanaf het jaar 2004). Hierdoor geeft dit kansen om te bestuderen in hoeverre de economische elite in verschillende sectoren een positie heeft bekleed vooraleer ze op hun centrale positie terechtgekomen zijn. Ook kan hierdoor bestudeerd worden of er bepaalde sectoren centraal zijn in het pad naar de meest centrale posities.

Binnen onze elite in de energiesector zien we een veelvoorkomend pad, waarbij BRLen eerst zetelen in verschillende intercommunalen van gas, energie of water. Hierna belanden deze personen vaak bij bedrijven als Electrabel en Eandis, terwijl ze hun positie behouden binnen de intercommunales. Ook personen die enkel in intercommunales zetelen, komen in de elite terecht. De meest voorkomende andere sector waarin de elite van de energiesector zetelt, is telecom. Het is echter opvallend hoe sterk deze groep mensen binnen één sector verschillende mandaten bekleedt. De link met telecom is niet zo vreemd, aangezien deze sector ook in de koepelterm distributie en productie van nutsvoorziening kan gerekend worden. De meest voorkomende bedrijven zijn hier Telenet, Mobistar en Belgacom.

Voor de elite die niet hoofdzakelijk binnen de energiesector zetelt, is de intersectoriële mobiliteit minder éénduidig. Zo zien we verschillende mensen die binnen één bedrijf groot werden en hierin bleven zetelen. We zien mensen met financiële en politieke functies die later naar grote bedrijven in verschillende sectoren gaan en we vinden managers die in verschillende grote bedrijven belangrijke functies hebben bekleed. Éénmaal een persoon uit deze economische elite een management-functie vervult in grote bedrijven in België, komt hij/zij in verschillende bedrijven, en dus in verschillende sectoren, terecht op management-functies. Velen van de leden van de elite, en dan specifiek velen uit de groep die niet voornamelijk in de energie-sector zitten, hebben een bestuursmandaat in bedrijven uit de Bel-20. Belangrijk hierbij is de grote hoeveelheid aan mandaten in de raad van bestuur van Umicore die te vinden zijn in de economische elite: twaalf van hen zetelen in de raad van bestuur en één is vroeger voorzitter van deze raad van bestuur geweest. Dit bedrijf blijkt een belangrijkste verbinding tussen vele leden van de economische elite. Ook andere bedrijven van de Bel-20 komen aan bod in de mandatenlijst van de geselecteerde elite, zo zien we mandaten bij AB-INBEV, BEKAERT, ELIA, GBL, GDF-SUEZ, KBC, BELGACOM (nu als proximus in de Bel-20), SOLVAY en TELENET opduiken. We zien dus dat de BRLen binnen de energiesector eerder binnen deze sector blijven, en niet altijd binnen de grote bedrijven van deze sector terecht komen. Dit staat in contrast

met de overige groep leden van de elite, die in meerdere sectoren actief is, en ook bij de grootste bedrijven actief blijft.

Conclusie

In deze conclusie zal ik eerst systematisch de bevindingen toetsen aan de vooropgestelde hypothesen. Hierna volgt een kritische bespreking van de gebruikte methodes, namelijk netwerkanalyse en biografische analyse. Hier zal ook gereflecteerd worden op de data-verzameling. Ook zullen in deze sectie aanbevelingen voor toekomstig onderzoek geformuleerd worden.

Allereerst zien we een duidelijke bevestiging van de eerste hypothese, we kunnen namelijk duidelijk een inter-organisationale groep van BRLen identificeren die centrale posities in de binnenlandse bedrijfswereld bekleden. Hier bovenop bezitten zij extra macht, in de vorm van prestige, informatie en financiële beloningen. Hierdoor kunnen we duidelijk stellen dat de geselecteerde elite ook werkelijk de economische elite is, met bestuursmandaten in de belangrijkste posities binnen de economie. Dit zowel op vlak van centraliteit binnen het netwerk van meervoudige BRLen, als op het belang van de bedrijven waarin ze zetelen. Wanneer we figuur 5 bekijken, zien we een duidelijke bevestiging voor het bestaan van een elite volgens de theoriën van C. Wright Mills (1956), Useem (1984) en Scott (2008). Met een gemiddeld degree van 21.93 op een netwerk van 59 personen stellen we dus niet enkel een grote formele samenhang vast, maar we zien ook dat veel van deze verbindingen tussen de leden van de elite uit connecties van meerdere raden van bestuur bestaan. Sommige BRLen zetelen samen in tot zeven verschillende raden van bestuur. We kunnen dus ook een grote informele samenhang onder de elite verwachten, zoals beschreven door Scott (1997).

Om uit te zoeken wat de relatie tussen de economische elite en het politieke veld zou zijn, werd de tweede hypothese in twee delen opgedeeld. Er werd in deze analyse een duidelijke band tussen de Belgische “inner circle” en het Belgische politieke veld vastgesteld. We zien echter dat zowel de visie van C. Wright Mills (1956) als die van Useem (1984) een grond van waarheid bezitten. Enerzijds hebben verschillende leden van de geselecteerde economische elite een mandaat binnen de politieke wereld, gaande van posities op het lokale niveau tot de Europese politiek. Hierdoor wordt de theorie van Wright Mills (1956) deels bevestigd. Anderzijds zijn er ook veel leden van de economische elite verbonden via de politieke wereld langs belangengroepen (mandaten als BRL binnen VBO, VOKA en UNIZO) en clubs, waardoor de visie van Useem (1984) wordt waargemaakt. Er zijn aanwijzingen dat dit gebeurt in de vorm van organisaties zoals het Guberna instituut, dat bedrijven en belangenorganisaties samenbrengt, sensibiliseert, informeert en opleidt. Buiten electrabel en de intercommunales zijn de meeste veelvoorkomende bedrijven uit dit onderzoek lid

van dit instituut (Umicore, Eandis, Belgacom, KBC, Solvay, VBO, BARCO, Tessenderlo group, Telenet, Puratos, etc.)¹³. Binnen de geselecteerde elite zetelt ook een voorzitter van de Bilderbergconferenties (Étienne Davignon). Deze conferentie brengt wereldwijd mensen bijeen uit het bedrijfsleven, politiek, wetenschap, media en het financiële gebeuren. Verder zijn er ook de clubs die Jan Puype (2004) beschrijft als belangrijke informele ontmoetingsplaatsen voor de economische elite, die hier niet werden onderzocht. Deze kunnen ook in België opnieuw en beter onderzocht worden om meer te leren over de economische elite van België. Zeker de waarde die de economische elite hier zelf aan hecht, is hierbij van belang. Er is dus een combinatie vast te stellen van de twee mogelijke verbindingen tussen de economische elite en het politieke veld, waardoor de invloed van deze elite op het politieke beleid potentieel groot is. De vraag blijft echter of deze economische elite zich ook als een elite beschouwt, en doelgericht samen de economie stuurt via het politieke domein.

De derde hypothese, die stelt dat de economische elite intern sterk homogeen is, bestaat uit drie delen. Allereerst zien we op vlak van geslacht duidelijk waarom er in 2011 een wet is gestemd om meer vrouwen in raden van bestuur te krijgen op basis van quota. Met slechts zes vrouwen in de elite zien we een oververtegenwoordiging van het mannelijke geslacht. Doordat bedrijven gedwongen worden om meer vrouwen in hun raden van bestuur op te nemen, zullen er ook meer vrouwen in deze elite komen. Hierdoor wordt de elite een minder gesloten sociale organisatie en wordt ze poreuzer. Ten tweede is de economische elite, zoals verwacht, hoog opgeleid. Verschillende leden van de elite bezitten twee, drie of vier diploma's in het hoger onderwijs. Wel is de variatie in behaalde opleidingen tamelijk groot. Zoals verwacht hadden er verschillende leden van de elite MBA's, opleidingen in de economische wetenschappen of management-gerichte opleidingen, maar hiernaast was er nog grote variatie terug te vinden. De elite was niet intern homogeen op vlak van opleidingen. De exacte proportie van de beren (managers) en uilen (experts) binnen de economische elite volgens de typologie van Scott (2008) wordt hier niet behandeld, aangezien dit een fout cijfer kan weergeven, door moeilijk in te delen BRL'en en het hoog aantal missings in de data. Het is echter wel opportuun om te stellen dat de economische elite voornamelijk uit experts en managers bestaat. Slechts een zeer kleine proportie van de economische elite bezit zijn machtige positie door diens familiaal of persoonlijk fortuin. Ten slotte zijn de leden van de economische elite duidelijk op leeftijd (gemiddeld 58 jaar, standaard afwijking van 8 jaar), en hebben ze dus een zekere anciënniteit. Er is wel een duidelijk verschil tussen de elite uit de energiesector en de rest van de "inner circle". De overige elite heeft namelijk een hogere leeftijd. Door de hoge densiteit van de energiesector zien we jongere, minder bekende BRL'en in de elite. Er is een aanwijzing dat de jongere generatie BRL'en een

¹³ Informatie over leden van : <http://www.guberna.be/leden> laatst geraadpleegd 05/05/2015

hoger aantal diploma's heeft en meer management-geörienteerde opleidingen heeft gevolgd. Er is echter niet genoeg data om deze claims te generaliseren. Desondanks blijven dit interessante aanwijzingen die beter onderzocht kunnen worden. Als we deze drie onderdelen van de hypothesen bundelen, kunnen we stellen dat de economische elite sterk op elkaar lijkt, zowel op demografisch als op professioneel vlak.

De vierde hypothese behandelde de aanwezigheid van de economische elite in bepaalde sectoren. Er werd een ongelijke verdeling van de economische elite over de verschillende sectoren verwacht. Hierbij werd één van de merkwaardigste bevindingen van het onderzoek gemaakt. Een groot deel van de elite bezit voornamelijk mandaten in de energiesector. Dit valt samen met bevindingen van Ooghe & De Langhe (2002) waarbij een centrale sector verwacht werd. Door de centraliteit en densiteit van deze sector komen de leden van de raden van bestuur op zeer centrale posities terecht in het netwerk van BRLen. Dit komt tot stand wanneer ze een mandaat bekleden in meerdere bedrijven uit deze sector. Het belang van deze sector, met zijn intens verbonden leden van de economische elite, is onmiskenbaar en neemt zelfs een centrale plaats in binnen de elite van meervoudige BRLen. Ook het belang van het bedrijf UMICORE, waar twaalf leden van de geselecteerde economische elite een zetel bekleden, is niet te negeren. Ook andere bedrijven van de Bel-20 hebben één of meer meervoudige BRLen in hun raad van bestuur. Bovendien is hierbij de intersectoriële mobiliteit van de economische elite interessant. We zien hier een tweedeling tussen de elite uit de energiesector en de overige elite. Binnen de energiesector is er weinig intersectoriële mobiliteit, en wordt men deel van de elite door mandaten in verschillende raden van bestuur binnen deze sector te bekleden. In veel gevallen is dit via intercommunales, andere netdistributiebedrijven of via grotere bedrijven zoals Electrabel en Eandis. Leden van de elite die niet voornamelijk in de energiesector zaten, hebben meestal geen carrière in één sector, maar vertonen een hoge sectoriële diversiteit in hun mandatenportefeuille. Bij deze groep zien we ook de grote aanwezigheid van bedrijven uit de Bel-20. We zien dus dat de vijfde hypothese voornamelijk opgaat voor de elite die niet in de energiesector zetelt, hoewel de leden van de elite uit de energiesector ook vaak in de bedrijven ELIA en GDF-SUEZ zetelen, die ook in de BEL20 zaten op het moment dat deze dataset werd opgesteld. De zesde hypothese, die de aanwezigheid van bankiers in de economische elite behandelt, is correct aangezien er slechts één persoon als bankier zou kunnen omschreven worden die in de economische elite zit.

Netwerkanalyse was een handige methode om de leden van de centrale, economische elite te identificeren. Deze methode herbergt echter ook enkele nadelen. Door de bedrijven als evenwaardig te beschouwen binnen de netwerkanalyse, heb ik geen rekening gehouden met de status die een persoon verkrijgt doordat hij/zij deel uitmaakt van een groot bedrijf, of met de effectieve macht die

een persoon kan uitvoeren in de raden van bestuur waarin hij/zij zetelt. De onderzochte macht zit puur in de centraliteit van het netwerk, waar kennis m.b.t. economische gebeurtenissen, politieke invloeden en personen door vloeit. Hierdoor werd een zeer beperkt beeld van wat de economische elite is, gebruikt om deze te identificeren. Door de biografische analyse van de geselecteerde economische elite werd informatie over verschillende relevante aspecten van het leven van de elite verkregen. Door de hoge missings in mijn data, vooral op vlak van opleidingen, professionele carrière en leeftijd zijn de conclusies echter niet haarscherp. Dit neemt niet weg dat ze een duidelijk beeld tonen. Het hoge aantal missings is te verklaren door de éénzijdige data-verzameling, gebaseerd op secundaire, geschreven bronnen. Ook de verzameling van data over de ouders of thuissituatie van de elite was, door middel van de gehanteerde methode, bijna onmogelijk te realiseren.

Er zijn verschillende aanvullende mogelijkheden van data-verzameling die niet zijn uitgevoerd, zoals de BRLen rechtstreeks proberen te contacteren en te interviewen. Deze methoden zijn niet toegepast wegens tijdsgebrek. Via deze methode werden de visies en meningen van de leden van de economische elite zelf op hun samenhang niet onderzocht. Ook zou de SES van de ouders van de economische elite kunnen worden bepaald. Met deze data zou vervolgens onderzocht kunnen worden uit welke lagen van de bevolking deze BRLen komen. Dit zou een beter beeld kunnen geven op de mate waarin de Belgische “inner circle” een meritocratisch karakter heeft.

Dit onderzoek toont aan dat de sector waaraan BRLen verbonden zijn zeer belangrijk kan zijn voor hun carrières. Verder onderzoek kan de meningen van de leden van de economische elite zelf bundelen in verband met het rekruteringspaden van de economische elite, en kan de enorme densiteit van de energiesector verklaren en nuanceren. Tot slot is het werken met gekwantificeerde categorieën (experten, geërfde mandaten, ervaring) ook moeilijker, aangezien nagenoeg alle centrale BRLen ervaren experts zijn. Deze ideaaltypes kunnen dus slechts in beperkte mate worden toegepast op de hedendaagse situatie.

Referenties

- Ali, E., & Subramaniam, G. (2010). Analysis of the cost of international education in selected countries. *Business Management Quarterly Review*, 1(3), 50-63.
- Alexander, M. (2003). Boardroom networks among Australian company directors, 1976 and 1996 The impact of investor capitalism. *Journal of Sociology*, 39(3), 231-251.
- Allen, M. P. (1974). The structure of interorganizational elite cooptation: Interlocking corporate directorates. *American Sociological Review*, 393-406.
- Beckers, M., & Frère, J.-P. (1974). Individual characteristics of Belgian top managers and their career path in the firm. *International Studies of Management & Organization*, 68-94.
- Biggins, J. V. (1999) Making Board Diversity Work, *Corporate Board*, 20(117), 11–17.
- Bond, M., Glouharova, S., & Harrigan, N. (2010). The political mobilization of corporate directors: socio-economic correlates of affiliation to European pressure groups. *The British journal of sociology*, 61(2), 306-335.
- Bourdieu, P., & Passeron, J. C. (1990). *Reproduction in education, society and culture* (Vol. 4). Sage.
- Burris, V. (2005). Interlocking Directorates and Political Cohesion among Corporate Elites. *American Journal of Sociology*, 111(1), 249-283.
- Burris, V., & Staples, C. L. (2012). In search of a transnational capitalist class: Alternative methods for comparing director interlocks within and between nations and regions. *International Journal of Comparative Sociology*, 53(4), 323-342.
- Carrington, P. J. (1981). *Horizontal co-optation through corporate interlocks*: Structural Analysis Programme, Department of Sociology, University of Toronto.
- Carroll, W. K. (2004). *Corporate power in a globalizing world: A study in elite social organization*: Oxford University Press Don Mills, ON.
- Carroll, W. K. (2009). Transnationalists and national networkers in the global corporate elite. *Global Networks*, 9(3), 289-314.
- Carroll, W. K., & Sapinski, J. P. (2010). The Global Corporate Elite and the Transnational Policy-Planning Network, 1996-2006 A Structural Analysis. *International Sociology*, 25(4), 501-538.
- Comet, C., & Pizarro, N. (2011). The cohesion of intercorporate networks in France. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 10, 52-61.
- Croci, E., & Grassi, R. (2010). The economic effect of interlocking directorates in Italy: new evidence using centrality measures. *Computational and Mathematical Organization Theory*, 1-24.
- D'Aveni, R. A. (1990). Top managerial prestige and organizational bankruptcy. *Organization Science*, 1(2), 121-142.

- Davis, G. F., & Cobb, J. A. (2010). Resource dependence theory: Past and future. *Research in the Sociology of Organizations*, 28, 21-42.
- De Nooy, W., Mrvar, A., & Batagelj, V. (2005). *Exploratory Social Network Analysis with Pajek*: Cambridge University Press.
- Denord, F., Hjellbrekke, J., Korsnes, O., Lebaron, F., & Le Roux, B. (2011). Social capital in the field of power: the case of Norway. *The sociological review*, 59(1), 86-108.
- De Ruyter, W. (2005). *Circulatie van de Belgische elites 1973-2003*.
- Domhoff, G. W. (1967). *Who Rules America?*: Prentice Hall.
- Domhoff, G. W. (2013). 2014, from http://whorulesamerica.net/power/corporate_community.html
- Dowse, R. E., & Hughes, J. A. (1972). *Political sociology*: Wiley.
- Ellersgaard, C. H., Larsen, A. G., & Munk, M. D. (2013). A Very Economic Elite: The Case of the Danish Top CEOs. *Sociology*, 47(6), 1051-1071.
- Eton College (2014). *School Fees - 2013/2014*. [ONLINE] Available at: <http://www.etoncollege.com/currentfees.aspx>. [Last Accessed 03/04/2014].
- Ferris, S. P., Jagannathan, M., & Pritchard, A. C. (2003). Too busy to mind the business? Monitoring by directors with multiple board appointments. *The Journal of Finance*, 58(3), 1087-1112.
- Fligstein, N. (2008). *Euroclash: The EU, European Identity, and the Future of Europe*: Oxford University Press.
- Gerlach, M. L. (1992). *Alliance capitalism: The social organization of Japanese business*: Univ of California Press.
- Hartmann, M. (2010). Elites and power structure. In *Handbook of European Societies* (pp. 291-323). Springer New York.
- Hartmann, M. (2007). *The sociology of elites*. London: Routledge.
- Heemskerk, E. M. (2011). The social field of the European corporate elite: a network analysis of interlocking directorates among Europe's largest corporate boards. *Global networks*, 11(4), 440-460.
- Hjellbrekke, J., Korsnes, O. (2009). Quantifying the field of power in Norway. In *Quantifying Theory: Pierre Bourdieu* (pp. 31-45). Springer Netherlands.
- Jobat (2014). *Welke Belgische business schools zijn er?*. [ONLINE] Available at: <http://www.jobat.be/nl/artikels/welke-belgische-business-schools-zijn-er/>. [Last Accessed 22/04/2014].
- Hjellbrekke, J., Le Roux, B., Korsnes, O., Lebaron, F., Rosenlund, L., & Rouanet, H. (2007). The Norwegian field of power anno 2000. *European Societies*, 9(2), 245-273.
- Kentor, J., & Jang, Y. S. (2004). Yes, There Is a (Growing) Transnational Business Community A Study of Global Interlocking Directorates 1983–98. *International Sociology*, 19(3), 355-368.

- Kim, Y., & Cannella, A. A. (2008). Toward a social capital theory of director selection. *Corporate Governance: An International Review*, 16(4), 282-293.
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual review of sociology*, 415-444.
- Meeusen, W., & Cuyvers, L. (1985). The interaction between interlocking directorships and the economic behaviour of companies. *Networks of Corporate Power*, 45-72.
- Mizruchi, M. S. (1996). What do interlocks do? An analysis, critique, and assessment of research on interlocking directorates. *Annual review of sociology*, 271-298.
- Mizruchi, M. S., & Stearns, L. B. (1988). A longitudinal study of the formation of interlocking directorates. *Administrative Science Quarterly*, 194-210.
- Murray, G. (2001). Interlocking directorates: what do they tell about corporate power in Australia? *Journal of Australian Political Economy*.
- Nuyts, N., Verstraete, C., & Rossem, R. V. (2012). *Diverging board solutions? A Structural and Contextual Approach of Board Interlocking in High versus Low R&D-intensity Contexts in Belgium*. Universiteit Gent.
- Ooghe, H., & De Langhe, T. (2002). The Anglo-American versus the Continental European corporate governance model: empirical evidence of board composition in Belgium. *European Business Review*, 14(6), 437-449.
- Palmer, D., & Barber, B. M. (2001). Challengers, elites, and owning families: A social class theory of corporate acquisitions in the 1960s. *Administrative Science Quarterly*, 46(1), 87-120.
- Pfeffer, J., & Salancik, G. R. (1978). The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective. *University of Illinois at Urbana-Champaign's Academy for Entrepreneurial Leadership Historical Research Reference in Entrepreneurship*.
- Pennings, J. M. (1980). *Interlocking directorates:[origins and consequences of connections among organizations' Boards of Directors]*: Jossey-Bass San Francisco, Washington, London.
- Pinçon, M., & Pinçon-Charlot, M. (2000). *Sociologie de la bourgeoisie*. Paris: La découverte.
- Puype, J. (2004). *De elite van België: welkom in de club: Van Halewyck*.
- Rinaldi, A., & Vasta, M. (2005). The structure of Italian capitalism, 1952-1972: new evidence using the interlocking directorates technique. *Financial History Review*, 12(2), 173.
- Scott, J. (1991). Networks of corporate power: A comparative assessment. *Annual Review of Sociology*, 181-203.
- Scott, J. (1997). Corporate business and capitalist classes: *Oxford University Press (Oxford England and New York)*.
- Scott, J. (2008). Modes of power and the re-conceptualization of elites. In: Mike Savage, Karel Williams (ed), *Remembering Elites*. 1st ed. United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd. pp.27- 43
- Sheard, P. (1994). Bank executives on Japanese corporate boards. *Bank of Japan Monetary and Economic Studies*, 12(2), 85-121.

- Studyportals (2014). *Start your search for Masters here!*. [ONLINE] Available at: <http://www.mastersportal.eu/>. [Last Accessed 22/04/2014].
- Useem, M. (1984). *The inner circle: Large corporations and the rise of business political activity in the US and UK*: Oxford University Press.
- Vafeas, N. (2003). Length of board tenure and outside director independence. *Journal of Business Finance & Accounting*, 30(7-8), 1043-1064.
- Van den Berghe, L. A., & Levrau, A. (2004). Evaluating Boards of Directors: what constitutes a good corporate board?. *Corporate Governance: an international review*, 12(4), 461-478.
- van Veen, K., & Kratzer, J. (2011). National and international interlocking directorates within Europe: corporate networks within and among fifteen European countries. *Economy and Society*, 40(1), 1-25.
- Westphal, J. D., & Zajac, E. J. (1995). Who shall govern? CEO/board power, demographic similarity, and new director selection. *Administrative Science Quarterly*, 60-83.
- Wright Mills, C. (1956). *The power elite*. Oxford University Press.
- Zajac, E. J. (1988). Interlocking directorates as an interorganizational strategy: A test of critical assumptions. *Academy of Management Journal*, 31(2), 428-438.
- Zajac, E. J., & Westphal, J. D. (1996). Director reputation, CEO/board power, and the dynamics of board interlocks. In *Academy of Management Proceedings* (Vol. 1996, No. 1, pp. 254-258). Academy of Management.
- Zhu, D., & Westphal, J. (2013). How directors' prior experience with other demographically similar CEOs affects their appointments onto corporate boards and the consequences for CEO compensation. *Academy of Management Journal*.

Appendix 1: Distributie bedrijven per sector

	Industry	N firms within sample	% firms in sample	Density
1	food & tabacco	76	7,3	0.01454294
2	textiles, clothing & leather	13	1,2	0.07100592
3	paper, printing & furniture	18	1,7	0.02469136
4	refineries*	12	1,2	0.01388889
5	chemistry*	56	5,4	0.02359694
6	pharmaceuticals*	12	1,2	0.02777778
7	rubber & plastics*	19	1,8	0.00554017
8	metal & metal products	45	4,3	0.03654321
9	IT, electronics, optic products & equipment*	17	1,6	0.00692042
10	machines & transport	46	4,4	0.01795841
11	other industry	19	1,8	0.02216066
12	non-metallic mineral products	14	1,3	0.05102041
13	production and distribution of electricity, gas, cooled air and water	36	3,5	0.17901235
14	construction	34	3,3	0.03979239
15	telecom, computer programs, electrical testing, engineering activities*	12	1,2	0.01388889
16	trade in- & maintenance and repair of motor vehicles & motorcycles	39	3,7	0.00920447
17	wholesale trade & trade meditation, except trade in motor vehicles & bicycles	290	27,8	0.00727705
18	retail, except trade in motor vehicles & bicycles	51	4,9	0.03075740
19	transport, storage, postal services & couriers	59	5,7	0.01321459
20	other services	35	3,4	0.01795918
21	financial institutions (incl. insurance)	59	5,7	0.00746912
22	other business services	68	6,5	0.00994810
23	public administration, social & collective services	13	1,2	0.00000000
	Total:	1043	100	

Appendix 2: Meervoudige BRLen in geselecteerde economische elite

= voornamelijk niet-energiesector (n=19)

= voornamelijk energiesector (n= 40)

= Bedrijfsrevisor (niet in analyse; n=11)

ID	CC VALUE	CC RANK	BC VALUE	BC RANK	TOTAL RANK
SARENS ANDRE	0.3614	1	0.0278	12	13
PEETERS GUY	0.3526	2	0.0269	14	16
DE LUYCK JAN	0.3382	19	0.0520	1	20
DUBOIS MICHEL	0.3327	27	0.0325	3	30
TERMONT DAVID WILLY	0.3503	3	0.0177	33	36
VERMEULEN PATRICK	0.3325	28	0.0258	17	45
DE GROOF CHRIS	0.3425	11	0.0151	39	50
SIMONS MARIANE COLETTE	0.3333	26	0.0197	26	52
DUPON YVAN ALBERT JACQUES	0.3298	39	0.0185	31	70
COLIN PHILIPPE	0.3302	37	0.0168	37	74
PIRET ALAIN	0.3418	12	0.0108	64	76
BERGER PIERRE- PAUL JAN MARIA	0.3288	42	0.0169	36	78
CLEYMANS DIRK GUSTAAF ROSA ISIDOOR	0.3219	72	0.0299	7	79
PALM ALEXIS CLOTILDE RENE ANTOINE	0.3226	68	0.0288	11	79
VAN NEVEL LUC AUGUSTA MARIE	0.3242	55	0.0220	24	79
HEYVAERT GRIET	0.3307	35	0.0125	50	85
DEHAENE JEAN-LUC JOSEPH MARIE	0.3209	75	0.0245	21	96
FRERE GERALD	0.3221	71	0.0188	29	100
VERSTRAETEN GEERT PETRUS ELISABETH	0.3174	93	0.0298	8	101
VAN BEVER PHILIPPE ALBERT JEAN MARIE FERNAND	0.3361	22	0.0086	79	101
ROTTIERS KAREL	0.3481	4	0.0070	100	104
CLINCK ERIK FRANS	0.3207	77	0.0140	43	120
DUTORDOIR SOPHIE ANGES ARMANDE MARIE JOSEPH	0.3425	10	0.0065	110	120
VAN NUFFEL LUC LOUIS LEO	0.3338	25	0.0071	99	124
HOFMAN ALFRED	0.3301	38	0.0072	97	135
VAN ROOST BENOIT MARC ERIC	0.3123	126	0.0293	10	136
BRUYNEEL BART	0.3258	50	0.0073	94	144
VAN DEN BERGHE LUTGART ALICE ACHIEL	0.3217	73	0.0091	75	148
VANDEVELDE NICK	0.3461	5	0.0047	151	156
DECOSTER LUC	0.3320	29	0.0057	128	157
VANKERCKHOVEN MARC	0.3165	102	0.0113	59	161
CASTERMANS JOSEPH MARIE LOUIS	0.3231	62	0.0069	103	165

ID	CC VALUE	CC RANK	BC VALUE	BC RANK	TOTAL RANK
DE JONGHE ERIC	0.3209	76	0.0075	91	167
VERMOUT MICHEL HENRI VICTOR	0.3284	44	0.0057	129	173
MOSER MICHEL JACQUES	0.3098	153	0.0229	22	175
DELEERSNYDER JEAN-LUC	0.3149	114	0.0108	63	177
VAN INNIS EMMANUEL HENRI GEORGES MARIE JOSEPH	0.3139	119	0.0112	60	179
JACOBS PATRICK	0.3108	148	0.0152	38	186
OFFERGELD DOMINIQUE	0.3191	85	0.0068	104	189
TEFNIN CHRISTIAN	0.3307	34	0.0045	156	190
LAURENT MICHEL	0.3163	103	0.0079	87	190
VLAMINCKX JOSEPHUS	0.3159	107	0.0083	85	192
DAVIGNON ETIENNE FRANCOIS JACQUES MARIE JOSE	0.3117	135	0.0115	57	192
HAUTEKIET PAUL	0.3409	13	0.0040	180	193
HUGE JACQUES	0.3293	40	0.0046	154	194
GREGOIRE CLAUDE MARCEL GERMAIN GHISLAIN	0.3174	94	0.0070	101	195
VINCK KAREL CLEMENT JOZEF	0.3104	151	0.0127	48	199
DEHOORNE KURT	0.3070	180	0.0250	20	200
VAN LEEUW ISABELLE	0.3056	194	0.0296	9	203
PIROTTE JEAN	0.3173	95	0.0064	114	209
HELSEN ERIK (ERIC)	0.3053	196	0.0251	18	214
CONIL THIERRY LEOPOLD NELLY	0.3302	36	0.0040	178	214
JOOS HENDRIK	0.3362	20	0.0036	201	221
HORLAIT DOMINIQUE	0.3287	43	0.0040	179	222
JANSSENS LUCIEN (LUC)	0.3030	221	0.0315	4	225
SMET MARC	0.3158	108	0.0062	118	226
GRIFNEE FERNAND	0.3293	41	0.0039	187	228
HUJOEL Luc	0.3172	99	0.0054	135	234
GAUCHIE MICHEL	0.3062	187	0.0134	47	234
CARPENTIER PIERRE	0.3109	147	0.0078	89	236
WINKELER STANISLAS	0.3313	30	0.0034	208	238
BRAECKMAN BENOIT	0.3358	23	0.0033	218	241
THIJS JOHAN	0.3027	226	0.0263	16	242
VERLUYTEN MARTINE GERMAINE	0.3114	144	0.0068	105	249
RUYSSEN LUDOVICUS (LUDO)	0.3016	232	0.0250	19	251
PEERAER WALTER	0.3216	74	0.0040	182	256
HOLLEVOET JEAN- PIERRE	0.3432	6	0.0028	252	258
VAN DEN BOSSCHE WALTER	0.3432	7	0.0028	253	260
DELAGAYE LUC	0.3133	123	0.0053	137	260
HERMANS GEERT	0.3057	190	0.0095	71	261

